

VU Research Portal

Vermijd de naamwoordstijl!

Onrust, M.G.

2013

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Onrust, M. G. (2013). *Vermijd de naamwoordstijl! Een onderzoek naar de houdbaarheid van een schrijfadvis.* [, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

5 Naamwoordstijl in twee genres

In dit hoofdstuk bespreek ik de opbrengsten van kwantitatief corpusonderzoek naar het daadwerkelijk gebruik van naamwoordstijl in wetenschappelijke teksten en voorlichtingsteksten op het gebied van gezondheid en welzijn. Deze beide genres verschillen van elkaar op het gebied van doelgroep en communicatief doel. Wetenschappelijke teksten worden geschreven voor een doelgroep van deskundige vakgenoten, terwijl voorlichtingsteksten gericht zijn op een doelgroep van niet-deskundigen. Daarnaast behoren wetenschappelijke teksten tot de informatieve tekstsoorten, terwijl teksten op het gebied van gezondheidsvoorlichting met Hustinx (2009) gerekend kunnen worden tot een bijzonder type persuasieve tekstsoorten.

Zoals bekend betekent het onderscheid tussen informatieve en persuasieve tekstsoorten niet dat er in deze tekstsoorten geen overtuigende respectievelijk informerende teksthandelingen voor zouden kunnen komen (vergelijk ook Hoeken et al., 2009). Het onderscheid is gebaseerd op het communicatieve doel dat overheerst. Voor wetenschappelijke teksten is dat het informerende: schrijvers van deze teksten hebben als doel vakgenoten te informeren over onderzoek in hun wetenschapsgebied. Dat neemt echter niet weg dat deze schrijvers ook zullen proberen vakgenoten ertoe te brengen om hun visie op de onderzoeksgegevens als juist aan te nemen. Dit overtuigingsdoel krijgt gestalte met behulp van (aan regels gebonden, ‘redelijke’) argumentaties. Voor voorlichtingsteksten op het gebied van

gezondheid en welzijn geldt het omgekeerde. Schrijvers van dit soort teksten hebben als doel om de lezers tot een bepaalde conclusie te brengen voor wat betreft attitude of gedrag, waarbij ze vormen van redelijke maar ook onredelijke argumentaties mogen gebruiken. Kenmerkend voor gezondheidsvoorlichting is daarbij dat die conclusie niet uitsluitend in het belang is van de schrijver zelf (of diens opdrachtgever), zoals bij commerciële persuasieve tekstsoorten. De conclusie is ook in het eigen belang van de lezer. Tot dat eigen belang behoort dan dat de lezer een verstandige houding tegenover een bepaalde gezondheids- of welzijnskwestie kan gaan aannemen, of komt tot verantwoord gedrag in het licht van een dergelijke kwestie. In dit bestek is ook het verstrekken van informatie over de gezondheids- of welzijnskwestie een onmisbaar onderdeel. Maar hoewel informatie (informeren) bij gezondheidsvoorlichting een belangrijke rol speelt - belangrijker dan bij veel andere vormen van persuasieve teksten (vergelijk Hoeken, 1998, p. 20) - staat de informatie wel altijd in dienst van de persuasie.

Op grond van deze verschillen in communicatief doel zijn teksten uit deze beide genres voldoende verschillend om te kunnen onderzoeken of de advisering over naamwoordstijl terecht afziet van genregevoeligheid (onderzoeksvraag 3). Doordat bovendien in beide genres teksten van beginnende en professionele schrijvers zijn bekeken, is het mogelijk om na te gaan of de advisering adequaat is afgestemd op eventuele verschillen in schrijfcompetenties tussen leken en professionals. In dit hoofdstuk kan ik daarmee ook een antwoord formuleren op de onderzoeksvragen 1 en 2.

Ik begin de rapportage over het kwantitatieve corpusonderzoek met een nadere uitleg over de opzet van het corpusonderzoek (paragraaf 5.1). Daarna bespreek ik de resultaten van het corpusonderzoek (paragraaf 5.2). In paragraaf 5.3 reflecteer ik op deze resultaten, mede in verband met het kwalitatieve onderzoek dat in het zesde hoofdstuk van dit boek een explorerend antwoord moet opleveren op de onderzoeksvragen 4 en 5, en het antwoord op de eerste drie onderzoeksvragen zal verfijnen.

5.1 Opzet corpusonderzoek

In deze paragraaf komt achtereenvolgens aan de orde op welke manier het corpus is samengesteld, bewerkt, gecodeerd en gegroepeerd. Ten slotte, in 5.1.5, bespreek ik de manier waarop de onderzoeksgegevens verwerkt zijn.

5.1.1 samenstelling corpus

Het corpus bestaat uit teksten die horen tot twee verschillende genres. Binnen elk genre is er vervolgens een onderscheid gemaakt tussen teksten van beginnende of anderszins niet-professionele schrijvers en professionele schrijvers. Het corpus bestaat op deze manier uit vier groepen teksten, elk van rond de 30.000 woorden. Het corpus wetenschappelijke teksten bestaat voor het deel 'beginners' uit

18 werkstukken (30.103 woorden) van eerstejaarsstudenten Letteren aan de VU, uit de periode 1989-2004. Het deel 'professionals' beslaat 8 wetenschappelijke artikelen uit Nederlandse taalwetenschappelijke tijdschriften (33.942 woorden), uit de periode 1989-2006. Het corpus voorlichtingsteksten beslaat voor het deel 'beginners' 36 folders en brochures van plaatselijke instanties, verenigingen en fondsen uit het veld van de gezondheidszorg (31.782 woorden), uit het tijdvak 1990-2007. Voor het deel 'professionals' bestaat het corpus uit 22 folders en brochures van landelijke instanties en stichtingen (32.060 woorden) uit de periode 1988-2008.

De begrippen 'beginnende' tegenover 'professionele' schrijvers zijn als volgt bepaald. In het corpus wetenschappelijke teksten is ervan uitgegaan dat eerstejaarsstudenten met recht kunnen worden aangemerkt als beginners in het genre. De werkstukken die in het corpus zijn opgenomen zijn geschreven in het kader van een cursus 'schrijven van wetenschappelijke teksten' voor eerstejaars¹, in de tweede en derde maand van het eerste jaar van de studie. Deze cursus is de eerste kennismaking met het genre wetenschappelijke teksten. De informatie over (de effecten van) naamwoordstijl is daarbij minimaal: in de syllabus bij deze cursus wordt het volgende over de naamwoordstijl gezegd:

De naamwoordstijl vormt [...] een bedreiging voor de helderheid van de tekst. Als je in je zinnen op relevante plaatsen gebruik gemaakt hebt van zelfstandig naamwoorden en niet van werkwoorden, is het voor je lezers dikwijls moeilijk om te achterhalen wie nu eigenlijk iets doet in de zin. Stel bijvoorbeeld dat je in de schrijffase de volgende mededeling op papier hebt gezet.

De eerdere streefcijferbepaling van vijf erkende vluchtelingen behoeft een bredere benadering, gelet op de specifieke aard en problematiek van deze doelgroep.

Voor je lezers zal het nu niet helder zijn wie nu eigenlijk dat streefcijfer bepaald heeft, en wie er van mening is dat een bredere benadering goed zou zijn.²

Verdere instructie over het verschijnsel naamwoordstijl, of training in het gebruik ervan was in de cursus niet aanwezig. Voor het 'professionele' deel van het corpus is uitgegaan van de gedachte dat schrijvers wier artikelen worden geplaatst in

1 Het onderdeel Schriftelijk Presenteren van het vak *Academische Vaardigheden*, Faculteit der Letteren VU. Jaargangen 1989-2004.

2 M.C.G. Schasfoort en M.G. Onrust, *Syllabus Presenteren*. Syllabus Faculteit der Letteren VU. Uitgaven 1989 t/m 2004, tekst over naamwoordstijl in deze periode ongewijzigd.

wetenschappelijke tijdschriften te beschouwen zijn als professionele schrijvers van wetenschappelijke teksten.

Bij de operationalisatie van de begrippen ‘beginners’ en ‘professionals’ bij het corpus voorlichtingsteksten was een wat andere strategie noodzakelijk. Alle folders en brochures uit dit corpus zijn gepubliceerd en gebruikt in apotheken, huisartsenposten en ziekenhuizen. Dit brengt met zich mee dat er in het corpus geen teksten zijn van schrijvers die kunnen worden omschreven als absolute beginners op het gebied van schrijven in het algemeen en schrijven voor een genre in het bijzonder. De ‘beginners’ in het corpus voorlichtingsteksten hebben daarom meer de status van ‘amateurschrijver’. Verondersteld is dat lokale organisaties op het gebied van de gezondheidszorg weinig financiële armslag hebben, en als gevolg daarvan in het algemeen niet de financiële mogelijkheden zullen hebben om professionele tekstschrijvers in te huren voor het schrijven van de voorlichtingsfolders en -brochures. De teksten vanuit deze organisaties zullen dus met grote waarschijnlijkheid geschreven zijn door inhoudsdeskundigen, vrijwilligers of andere leden van de organisatie, met aanleg voor het schrijven van teksten maar zonder specifieke deskundigheid of professionalisering op schrijfgebied. Landelijke organisaties zullen als gevolg van grotere financiële armslag daarentegen ofwel beschikken over als zodanig opgeleide en getrainde tekstschrijvers ofwel voor hun voorlichtingsteksten tekstbureaus hebben ingehuurd. In veel gevallen zal er bovendien ruimte geweest zijn om deze teksten te laten pretesten en reviseren. De ‘professionals’ in het corpus voorlichtingsteksten zijn dus te beschouwen als professionele tekstschrijvers en niet noodzakelijk, zoals bij het genre wetenschappelijke teksten, meer geoefende schrijvers in een bepaald genre.

Op basis van deze operationalisatie bestaat het subcorpus voorlichtingsteksten van beginners uit folders en brochures van plaatselijke GGD’s, thuiszorgorganisaties, apotheken en ziekenhuizen, alsmede patiëntenverenigingen (spierziekten, slechtziendheid, hoofdpijn e.d.), ziektespecifieke stichtingen en fondsen (osteoporose, SOA, Influenza, Astma, Diabetes, kanker e.d.) en specialistenverenigingen (KNO, oefentherapeuten Mensendieck e.d.). Het subcorpus voorlichtingsteksten van professionals bestaat uit folders en brochures van ministeries (SZW, WVC, VWS), Nationale en Rijksinstituten (RIVM, NI(S)GZ) en Nationale Stichtingen (Orgaan- en weefseldonorvoorlichting, STIVORO, Nederlandse Hartstichting, Nederlandse Kankerbestrijding e.d.). Met name bij de (particuliere) stichtingen is daarbij gekozen voor teksten die aantoonbaar geschreven zijn door ingehuurde tekstbureaus.³

Deze operationalisatie is ook op een ander punt minder vanzelfsprekend dan die bij wetenschappelijke teksten. De bemoeienissen van tekstbureaus staan niet standaard vermeld in de folders, zodat met name bij teksten van stichtingen en verenigingen op basis van de vermelde informatie niet altijd waterdicht kan

3 Folders en brochures die nadrukkelijk gesponsord worden door commerciële farmaceutische bedrijven, of vanuit deze bedrijven geschreven zijn, zijn buiten het corpus gelaten.

worden vastgesteld of tekstbureaus zijn ingeschakeld. In een paar twijfelgevallen is om die reden gezocht naar de aanwezigheid van typische kenmerken van professioneel tekstschrijven in de tekst. Het gaat hier uiteraard om tekstuele kenmerken die niets met naamwoordstijl van doen hebben, te weten het gebruik van vergelijkingen en korte, elliptische zinnen. Aan het gebruik van vergelijkingen, met name om getallen voorstelbaar te maken, wordt in de vakliteratuur namelijk traditioneel veel aandacht besteed.⁴ Als in een voorlichtingstekst passages voorkomen als (1) en (2), dan is dat beschouwd als een extra aanwijzing dat de tekst geschreven is door een professionele tekstschrijver:

- (1) Ruim 600.000 mensen (tien volle voetbalstadions!) drinken gemiddeld meer dan acht glazen per dag. (*Do you know, do you care.* Ministerie WVC)
- (2) In Nederland overlijden elk jaar maar liefst 24.000 rokers voortijdig ten gevolge van ziekten die door het roken zijn veroorzaakt. Dat zijn bijna twee volle autobussen per dag! (*Stoppen met roken.* STIVORO)

Datzelfde geldt voor de aanwezigheid (eventueel in combinatie met vergelijkingen) van korte, en vaak elliptische zinnen als in (3):

- (3) Hij [de folder] gaat over het voorkómen van hart- en vaatziekten. En hij is bestemd voor jonge mensen zoals jij. Mensen die nog een heel leven voor zich hebben. Hoe lang en hoe prettig je leeft, kun je voor een belangrijk deel zelf bepalen. Bijvoorbeeld door nu al zuiniger met je lijf om te springen. Dat is beslist geen overbodige luxe. (*Hou van je hart.* Ministerie WVS ism Nederlandse Hartstichting)

In beide delen van het corpus is geprobeerd de vergelijking tussen de teksten van beginners en professionals onderling zo zuiver mogelijk te maken. In het corpus wetenschappelijke teksten is met het oog hierop gekozen voor schrijvers uit dezelfde disciplines. De beginnersgroep bestond uit studenten Nederlands (8), klassieke talen (8), CIW (1) en Taalwetenschap (1). Dit is een groep die een behoorlijk stijlregister tot de beschikking heeft: neerlandici, classici en taalwetenschappers hebben een meer dan modale relatie met taal en stijl.⁵ Voor het professionele deel van het corpus is gekozen voor artikelen uit de tijdschriften *Forum der Letteren* (2), *Tijdschrift voor Taalbeheersing* (2), *Nederlandse Taalkunde* (2) en *Lampas* (2).

4 Vergelijk bijvoorbeeld Burger en De Jong (1997, pp. 93-98). In 2002 is van deze publicatie een ongewijzigde herdruk verschenen.

5 Ik baseer deze stelling op mijn ervaring als docent in het schrijfvaardigheidsonderwijs (vanaf 1989) aan studenten Nederlands, CIW, Duits, Economie, Geschiedenis, Klassieke Talen, Oudheidkunde, Taalwetenschap, Rechten en promovendi uit de faculteiten Sociale Wetenschappen en Geneeskunde.

In het corpus voorlichtingsteksten zijn in beide corpusdelen zowel teksten opgenomen die primair informatie geven over gezondheidsonderwerpen, als teksten die de lezer (ook) aanspreken op attitude en gedrag met betrekking tot een bepaalde gezondheidskwestie. Ook waar het gaat om de onderwerpen van de voorlichting is gezocht naar zo veel mogelijk evenwicht. In beide delen van het corpus zijn er bijvoorbeeld folders of brochures over roken, drinken, sporten/bewegen, seksueel overdraagbare aandoeningen, hartziekten, kanker, zwangerschap en slaapstoornissen.

5.1.2 bewerking corpus

In het corpus zijn alle koppen, onderkoppen en tussenkoppen verwijderd.⁶ Dat is gedaan omdat het gebruik van naamwoordstijl in koppen en tussenkoppen bijzonder specifiek is⁷, en dus mogelijk het zicht op genrespecifiek gebruik van naamwoordstijl in wetenschappelijke teksten vertroebelt. Daarnaast hebben lang niet alle beginnende schrijvers van wetenschappelijke teksten gebruik gemaakt van tussenkoppen, en kenmerken teksten van beginnende schrijvers van voorlichtingsteksten zich door een veel zuiniger gebruik van koppen dan professionele voorlichtingsteksten. Ook ten opzichte van professionele schrijvers van wetenschappelijke teksten gebruiken professionele schrijvers van voorlichtingsteksten overigens veel meer tussenkoppen en onderkoppen.⁸

In het corpus voorlichtingsteksten zijn illustraties niet meegenomen, en daarmee zijn ook de toelichtende zinnnetjes bij de illustratie uit het corpus gelaten. Tekst die bij wijze van illustratie is opgevoerd (in een kadertje) is wel meegenomen. Ook de colofoninformatie, verwijzingen naar extra informatie, nuttige adressen en ondersteunende websites, informatie over het bestellen van aanvullend voorlichtingsmateriaal en dergelijke is uit het corpus verwijderd. Dit type informatie is namelijk niet te beschouwen als gezondheidsvoorlichting. Om diezelfde reden zijn ook tekstdelen waarin de lezer aangespoord wordt om lid of donateur te worden uit het corpus verwijderd.⁹

Artikelen in wetenschappelijke tijdschriften zijn in het algemeen (veel) omvangrijker dan studentenwerkstukken, net als folders en brochures van professionele schrijvers omvangrijker zijn dan folders en brochures van niet-professionele schrijvers. Voor het corpus wetenschappelijke teksten is in de wetenschappelijke tijdschriften gezocht naar korte artikelen. Daarnaast zijn in die artikelen willekeurige selecties aangebracht door gebruik te maken van alleen de even of oneven pagina's van een artikel.¹⁰ Bovendien zijn in het corpus van professionele

6 Ze zijn dus ook niet meegenomen in de telling van hoeveelheid woorden.

7 Vergelijk bijvoorbeeld Sweep (1992).

8 Onderkoppen hebben in professionele voorlichtingsteksten vaak de vorm van campagne-slogans of veelzeggende citaten.

9 Veel van deze tekst is bovendien puur instructief van aard.

10 Deze willekeurige selectie was wel steeds uit het middenstuk van de artikelen. De paragrafen Inleiding en Conclusie zijn steeds in zijn geheel opgenomen.

wetenschappelijke artikelen alle voorbeeldzinnen en schematische overzichten verwijderd. Met deze ingrepen hadden de teksten van professionele schrijvers een omvang van 3382-4850 woorden. Dat is evenwel nog altijd omvangrijker dan de gemiddelde lengte van de studentenwerkstukken (de studentenwerkstukken hebben een omvang van 879-3038 woorden).

In het corpus voorlichtingsteksten zijn van een aantal grote brochures alleen delen gebruikt. Deze delen zijn niet willekeurig geselecteerd, maar met het oog op een zo evenredig mogelijke verdeling van informatie die gericht is op kennis versus informatie die gericht is op gedrag en attitude van de lezer. Ook binnen dit corpusdeel was een ongelijke verdeling in aantal teksten (36 om 22) echter onvermijdelijk.

In het corpus wetenschappelijke teksten is elke tekst onderverdeeld in Inleiding, Middenstuk en Conclusie, omdat dit drie duidelijk onderscheiden klassieke onderdelen van een wetenschappelijke tekst zijn, met onderscheiden en welomschreven functies. Op deze manier kon worden nagegaan of er verschil is in het gebruik van naamwoordstijl in deze verschillende onderdelen van de teksten, eventueel tussen professionele en beginnende schrijvers van het genre. Een dergelijke verdeling is op zichzelf genomen goed overdraagbaar op het genre voorlichtingsteksten; ook daar is volgens de vakliteratuur een onderverdeling wenselijk in Introductie, Hoofdstuk en Pay-off, of de informatie op het voorblad, het binnenwerk en het achterblad (Aerssens z.j; Janssen et al, 1996; Van Ommen & Van Kuppenveld, 1991; Van der Spek, 1996). Er waren echter twee redenen om van deze onderverdeling in het corpus voorlichtingsteksten af te zien: beginnende schrijvers van voorlichtingsteksten blijken deze onderverdeling niet systematisch en/of niet zichtbaar te hanteren en binnen het genre voorlichtingsteksten krijgt deze driedeling in folders anders gestalte dan in brochures. Een vergelijking was daardoor niet zinvol.

5.1.3 codering van het corpus

Het corpus als geheel is allereerst gecodeerd op niveau van schrijvers (Beginners – BEG; professionals – PROF) en op genre (wetenschappelijk – WSCH; voorlichting – VRL). Daarbij zijn de individuele teksten genummerd (zie bijlagen 2 en 3). Vervolgens is het corpus gecodeerd op voorkomen van naamwoordstijl. Daarbij is niet per voorkomen van naamwoordstijl genoteerd welke alternatieve (werkwoordelijke) constructies gekozen hadden kunnen worden. Dit is achterwege gebleven omdat de onderzoeksvragen 1 t/m 5 (zie 4.4) vooral gericht zijn op het bevragen van de centrale veronderstelling achter het naamwoordstijladvies, dat beginnende schrijvers ondersteuning moeten krijgen bij het verwijderen of voorkomen van een verschijnsel in hun tekst dat ongewenst is. Relevant zijn dan in de eerste plaats vragen over de frequentie en het karakter van de *aanwezigheid* van naamwoordstijl in teksten van beginnende schrijvers. Deze aanwezigheid kan dan vervolgens worden afgezet tegen de situatie in de teksten van geoefende schrijvers

en tegen de verwachtingen over de aanwezigheid van naamwoordstijl op grond van de wetenschappelijke kennis over de functionaliteit van naamwoordstijl in de twee genres.

Als naamwoordstijl is opgevat alle talige verschijnselen die in de adviespublicaties worden genoemd, met de omschrijvingen die daarbij voorkomen. Concreet gaat het dan om de talige verschijnselen die genoemd worden in de definitie van naamwoordstijl¹¹ en de talige verschijnselen die voorkomen in de voorbeelden van naamwoordstijl.¹² Deze talige verschijnselen laten zich organiseren in verschillende rubrieken: nominalisaties, directe combinaties die nominalisaties aangaan, en constructies die ze vormen.

Rubriek 1: Nominalisaties

De eerste rubriek wordt gevormd door de nominalisaties. Onder deze rubriek vallen afleidingen, substantiveringen, nominalisaties op basis van Latijnse of Griekse werkwoorden, en nominalisaties zonder toevoegsels (in de adviesliteratuur vaak 'oudere vormen van nominalisaties' genoemd).

In lijn met de voorstelling van zaken zoals die in de adviespublicaties wordt gegeven, zijn als *afleiding* gecodeerd: zelfstandig naamwoorden op *-ing*. Overeenkomstig deze karakterisering zijn daarbij alle naamwoorden op *-ing* geteld, met inbegrip van zelfstandig naamwoorden die zijn voorzien van samenstellende delen die niet strikt behoren tot het vergelijkbare werkwoord, zoals 'taalvergelijking'. In enkele gevallen zijn naamwoorden op *-ing* niet meegeteld, omdat ze geen duidelijke relatie met een gelijknamig werkwoord in het Nederlands hebben. Dit geldt voor woorden als 'tentharing' en voor uit het Engels afkomstige woorden op *-ing* ('warming up', 'cooling down'). Ook zijn eigennamen met nominalisaties ('Nederlandse Vereniging van Hoofdpijnpatiënten', 'Nederlandse Kankerbestrijding') niet meegeteld.

Als *substantiveringen* zijn gecodeerd nominalisaties op basis van infinitieven. Hierbij zijn uitsluitend infinitieven met een bepaald of onbepaald lidwoord als zodanig gecodeerd.¹³ Dit is een strenge maat, omdat in de literatuur ook wel voorbeelden van substantiveringen worden genoemd die uitsluitend uit infinitieven

11 De definitietypen 2 en 4 (zie 2.2.1.) laten zich slecht herleiden tot scherpomlijnde talige criteria, zeker gezien de ruimte in de definiëringen van 'veel' en 'beter'. Ik ben er vanuit gegaan dat met name definitietype 2 zijn talige verschijningsvorm krijgt in rubriek 4 in deze paragraaf (andere combinaties die nominalisaties kunnen aangaan).

12 Met uitzondering van de zelfstandig naamwoorden op *-heid*. Deze categorie wordt slechts door 6 publicaties uit het corpus genoemd: [A3], [A4], [A5], [A9], [B5] en [C1]. Bovendien zijn de eerste drie publicaties verschillende drukken van de *Schrijfwijzer* (Renkema, 1982; 1989; 1995), en hebben [A5] en [C1] auteurs gemeen (Steehouder en Jansen). Daarnaast gaat het hier niet om werkwoorden maar om adjectieven die zelfstandig naamwoord zijn geworden, waardoor ze ook inhoudelijk een zeer perifere positie innemen in het spectrum werkwoordelijk versus naamwoordelijk formuleren. Doordat dit type naamwoorden op *-heid* wel vaak voorkomt, zou het overzicht over het gebruik van naamwoordstijl teveel vertroebelen als deze categorie in het corpus zou worden meegeteld.

13 Daarbij zijn nevenschikkingen van substantiveringen (bijvoorbeeld: *het spreken en schrijven*) als één substantivering geteld.

bestaan. Door het ontbreken van het lidwoord is het in dit soort gevallen echter niet altijd duidelijk of er sprake is van substantivering of van een infinitief-afleiding zonder determinator.¹⁴ In de adviesliteratuur worden ook nominalisaties op basis van de werkwoordsstam wel substantiveringen genoemd. In dit onderzoek zijn deze nominalisaties gecodeerd als *stammen*. Overeenkomstig de presentatie in de adviespublicaties zijn als substantiveringen op basis van de werkwoordsstam alleen die gevallen meegeteld die identiek zijn aan de infinitief minus *-en*, eventueel met een klinkerverlenging ('verkeren' > 'verkeer'), medeklinkerwijziging of medeklinkervermindering (*z > s*; *ll > l*). Dit criterium betekent ook dat samenstellingen op basis van een werkwoordsstam (bijvoorbeeld 'meisjesonderwijs'; 'hoogteverschil') niet zijn meegeteld. Omdat de relatie met het werkwoord een cruciale rol speelt zijn verder alleen substantiveringen op basis van werkwoordsstam meegeteld die in relatie staan met een werkwoord met dezelfde betekenis als het naamwoord.¹⁵

Als *nominalisaties uit het Latijn of Grieks* zijn, in overeenstemming met de voorbeelden die van deze categorie in adviespublicaties worden gegeven, gecodeerd nominalisaties op *-atie* (bijvoorbeeld 'interpolatie', 'classificatie'), *-tie* (bijvoorbeeld 'selectie', 'productie') en *-sie* (bijvoorbeeld 'discussie'). Steeds moest daarbij de relatie met het werkwoord (op *-eren*) duidelijk en direct zijn. In verband daarmee zijn dus geen samenstellingen meegeteld (dus niet woorden als 'interviewsituatie'). Omdat in de adviespublicaties alleen melding wordt gemaakt van klassieke nominalisaties van werkwoorden op *-eren* vielen de meeste Griekse nominalisaties af (bijvoorbeeld 'biografie'), met uitzondering van '(her)analyse'.

Ook ten aanzien van de categorie *nominalisaties zonder toevoegsels* is direct aangesloten bij datgene wat hierover in de adviespublicaties aan de orde komt. Het gaat hier dan om nominalisaties van het type 'inzicht', 'overdracht', 'toename', 'omgang', 'uitgave' en 'uitslag'. Ook hier zijn vormen die in relatie staan tot samengestelde werkwoorden wel gescoord ('ingebruikname'; 'stellingname'), maar uitgebreidere samenstellingen ('ziekenhuisopname') niet.

14 Deze terminologie is van Haeseryn et al. (1997, p. 879). Als voorbeeld van dit type wordt genoemd 'mosselen eten is in de mode'.

15 In overeenstemming met de benadering in de adviespublicaties, waarin sterk geredeneerd wordt in termen van nominalisaties als afleidingen van 'oorspronkelijke' werkwoorden, zijn ook zelfstandig naamwoorden die recentelijk zelf aanleiding hebben gegeven tot het ontstaan van een werkwoord (bijvoorbeeld: 'tong' > 'tongen') niet als nominalisatie gescoord.

Binnen de rubriek nominalisaties is verder onderscheid gemaakt naar primaire combinaties die een nominalisatie kan aangaan: combinatie met lidwoord (nul, onbepaald, bepaald¹⁶), met een adjectief¹⁷, en met een bepaling 'van X'.¹⁸ Het moest hier steeds gaan om een 'X' die kan worden beschouwd als de evenknie van een participant in de alternatieve werkwoordelijke constructie. Het kan dan gaan om het onderwerp of het lijdend voorwerp van die werkwoordelijke constructie. Voor deze beperking is gekozen omdat de adviespublicaties juist dit type bepaling betrekken bij de bezwaren tegen naamwoordstijl.¹⁹ In het scoreschema kwamen dus de volgende varianten voor bij de rubriek nominalisaties, hier geïllustreerd aan de hand van voorbeelden uit de categorie afleiding:

Tabel 1: scoreschema nominalisaties

1	nominalisatie nul	<i>afwijzing</i>
2	nominalisatie nul + adj/adv.	<i>onverwachte afwijzing</i>
3	nominalisatie nul + 'van X'	<i>afwijzing van het voorstel</i>
4	nominalisatie + onbep/bep. lidw.	<i>de/een afwijzing</i>
5	nominalisatie + onbep/bep. lidw + adj/adv	<i>de/een onverwachte afwijzing</i>
6	nominalisatie + onbep/bep. lidw + 'van X'	<i>de/een afwijzing van het voorstel</i>

Rubriek 2: interne verzwaringen van de nominalisaties

De tweede rubriek wordt gevormd door interne verzwaringen van de nominalisaties. Tot deze rubriek is in de eerste plaats gerekend de combinatie van de beide verbindingen die iedere categorie nominalisatie kan aangaan; dat wil zeggen, een combinatie van zowel adjectief (en eventueel adverbium) met de toevoeging van een bepaling 'van X'. In de tweede plaats is daarbij gerekend verdere interne verzwaringen van de ruimte tussen lidwoord en nominalisatie: combinaties van

16 Bezittelijk voornaamwoorden en aanwijzende voornaamwoorden zijn geteld als bepaalde lidwoorden.

17 Reeksen adjectieven ('Polynesische en Romaanse constructies') zijn eenmaal geteld.

18 In de gevallen van nominalisatie + bepaling 'van X' waarin 'X' zelf ook een nominalisatie is, is deze laatste nominalisatie niet extra meegeteld. In een zeer beperkt aantal gevallen kwam in het corpus ook de combinatie nominalisatie + bepaling 'door X' voor. Deze is als bepaling 'van X' gerekend, omdat de hoofdgedachte achter deze categorie de primaire verbinding van nominalisatie plus één bepaling is. Voor de categorie bepalingen 'van X door X', zie onder rubriek 4.

19 In een beperkt aantal gevallen kwam in het corpus ook de combinatie nominalisatie + adj/adv + bepaling 'door X' voor. Ook hier is deze bepaling als bepaling 'van X' gerekend, omdat de hoofdgedachte achter deze categorie de primaire verbinding van nominalisatie (plus adj/adv) plus bepaling is. Voor de categorie bepalingen 'van X door X', zie onder rubriek 4.

adverbia en adjectieven, en gevallen met pre-attributieve bepalingen, of eventueel intern verzwaarde elementen binnen de bepaling ‘van X’. Dit levert de volgende varianten op:

Tabel 2: scoreschema interne verzwarings van nominalisaties

7	nominalisatie + adv/adj + van X	<i>de onverwachte afwijzing van het voorstel; het leven van de door mij beschreven dichters</i>
8	lidwoord + adv +adj + nominalisatie	<i>de meest gangbare opvatting</i>
9	lidw +pre-attrib (+adv/adj) + nominalisatie	<i>de naar de mening van velen (volkomen) onhoudbare opvatting</i>

Rubriek 3: combinaties met werkwoorden

De derde rubriek wordt gevormd door twee categorieën: de verbonominale constructies (VNC) en de deelwoordstijl. In het geval van de verbonominale constructies gaan nominalisaties (van alle categorieën) een bepaalde combinatie aan met andere elementen, in dit geval met werkwoorden.²⁰ In het geval van deelwoordstijl is het nominale gedeelte een tegenwoordig deelwoord. Omdat deze categorie in de adviespublicaties regelmatig worden gerekend tot naamwoordstijl, is deze categorie ook meegenomen in de analyse.

Tabel 3: scoreschema combinaties met werkwoorden

10	verbonominale constructies	<i>in gebruik nemen; een vergelijking maken; ter discussie stellen</i>
11	deelwoordstijl	<i>is overheersend</i>

20 Daarbij zijn niet tot een VNC gerekend die gevallen waarin het nominale deel van een VNC zelf een adjectief bij zich heeft (zoals in ‘in serieuze overweging nemen’). In die gevallen is de grens met reguliere combinaties van zelfstandig naamwoorden en werkwoorden niet meer te trekken. In gevallen als ‘in serieuze overweging nemen’ is dus het nominale gedeelte geteld als een nominalisatie + adj.

Rubriek 4: andere combinaties

De vierde rubriek bestaat uit andere combinaties die nominalisaties kunnen aangaan. Het gaat hier dan in de eerste plaats om vaste uitdrukkingen die een nominalisatie als kern hebben (meestal afleidingen en substantiveringen van de werkwoordsstam). In de tweede plaats gaat het hier om een combinatie van nominalisaties/naamwoorden met voorzetsels, de zogeheten voorzetselstijl. Op grond van de voorbeelden van voorzetselstijl zoals die in de adviespublicaties worden gegeven, zijn alleen combinaties met meer dan twee voorzetsels geteld als voorzetselstijl.

De adviespublicaties merken vaak op, dat combinaties van naamwoordstijl en lijdende vorm voor extra problemen met de begrijpelijkheid en/of aantrekkelijkheid van teksten zorgen. In een aantal gevallen worden effecten van de passief behandeld als onderdeel van de effecten van naamwoordstijl, met name in de context van verbonominale constructies (zoals in ‘de keuze werd verricht door de directie’). Deze combinatie van verbonominale constructie in passief-omgeving is als derde combinatie in het corpusonderzoek meegenomen.²¹

Tot deze rubriek behoren ook twee andere gevallen van naamwoordstijl waarin nominalisaties bepaalde combinaties aangaan. De eerste categorie wordt gevormd door alle voorkomens van het n-v-n-patroon waarbij tenminste één nominalisatie betrokken is.²² De laatste categorie wordt gevormd door de nominalisatie als grammaticale metafoor. In overeenstemming met de voorbeelden die hiervan in de adviespublicaties worden gegeven, zijn bij dit type alleen die gevallen meegenomen waarbij zowel het subject als het object van de ‘oorspronkelijke’ zin als bepalingen aan de nominalisatie zijn verbonden (‘van X door X’). Rubriek 4 bestaat met andere woorden uit de volgende varianten:

21 Het was in het bestek van dit proefschrift niet mogelijk om verder in te gaan op de interessante relatie tussen naamwoordstijl en de lijdende vorm.

22 Dit is dus een deelverzameling van de mogelijke gevallen van dit patroon. Gevallen van twee ‘gewone’, reguliere zelfstandig naamwoorden die verbonden worden door een ‘bleek’, ‘relatieve’ werkwoord zijn dus niet meegenomen.

Tabel 4: scoreschema andere combinaties

12	min of meer vaste uitdrukkingen met een nominalisatie als kern	<i>met betrekking tot; in samenhang met</i>
13	voorzetselstijl	<i>afgezien van zijn overwinning op Macrinus in de korte machtsstrijd van 218</i>
14	in passief-omgeving	<i>een vergelijking werd ondernomen door Bowra</i>
15	n-v-n-patroon	<i>alle typen combinaties van nominalisatie + bleek V</i>
16	Grammaticale metafoor (nominalisatie + van X + door X)	<i>het gebruik van een tekst door een lezer</i>

Bij de codering van het corpus is verder een onderscheid aangebracht tussen ‘creatief’ gebruik van naamwoordstijl en ‘ingeburgerd’ gebruik hiervan. De bedoeling van dit onderscheid was, greep te krijgen op een factor die niet systematisch wordt gethematiseerd in de adviespublicaties, maar die wel relevant is voor de ernst van de problemen die kunnen optreden als gevolg van het gebruik van naamwoordstijl. ‘Ingeburgerd’ gebruik van naamwoordstijl staat voor die vormen van gebruik waarbij sprake is van zodanig ingeslepen en vanzelfsprekende vormen van naamwoordstijl dat er voor de lezer niet of nauwelijks problemen op het gebied van begrijpelijkheid en aantrekkelijkheid hoeven te worden verwacht. Dit is het geval bij vaste voorzetseluitdrukkingen (‘met betrekking tot’, ‘naar aanleiding van’) en bij nominalisaties die zo zijn ingeburgerd dat ze niet meer verschillen van reguliere zelfstandig naamwoorden (‘beslissing’, ‘operatie’, ‘antwoord’, ‘bijeenkomst’). ‘Creatief’ gebruik van naamwoordstijl staat voor vormen van gebruik waarbij naamwoordstijl gezien kan worden als het resultaat van ter plaatse genomen formuleerbeslissingen van de kant van de schrijver. Het gaat hierbij dus om ‘nieuwe’, niet sjabloonmatige gevallen van naamwoordstijl.

Het onderscheid creatief-ingeburgerd is op twee manieren geoperationaliseerd. Voor nominalisaties en de meer eenvoudige verbindingen die de nominalisaties kunnen aangaan met adjectieven en bepalingen (dus alle vormen uit rubriek 1) is het verschil ingeburgerd – creatief direct betrokken op het karakter van de nominalisatie zelf. Deze vormen zijn gescoord als ingeburgerd als de werkwoordelijke betekenis binnen de nominalisatie nauwelijks nog aanwezig is, en er een specifieke eigen, concrete betekenis voor het zelfstandig naamwoord is ontstaan, met een eigen netwerk van associaties. Daarmee doet de nominalisatie

meer dan het presenteren van een werkwoordelijke betekenis als concept of ‘ding’; hij heeft als zelfstandig naamwoord een eigen status verkregen (vergelijk Onrust et al., 1993, pp. 117/118). Ook voor de lezers zal de relatie met het ‘oorspronkelijke’ werkwoord bij een ingeburgerde nominalisatie niet of nauwelijks meer voelbaar zijn; de mate van concreetheid van betekenis zal vergelijkbaar zijn met die van reguliere zelfstandig naamwoorden. Nominalisaties zijn daarentegen gescoord als creatief wanneer de presentatie van de werkwoordelijke betekenis als concept of ‘ding’ duidelijk aanwezig is (vergelijk: ‘het beslissen’, ‘de opschriftstelling’, ‘activatie’). Daarmee is de abstractiegraad van de betekenis van creatieve nominalisaties hoger dan bij ingeburgerde nominalisaties. De term creatief drukt bij nominalisaties dus uit, dat deze nominalisaties als het ware nog ‘nieuw’ zijn en (nog) niet de kans hebben gekregen om een eigen specifieke betekenis als zelfstandig naamwoord te verwerven. Mogelijkerwijs zijn ze door de schrijver ter plaatse geformuleerd.

Met deze operationalisatie van het begrip ingeburgerd versus creatief is duidelijk dat dit onderscheid bij de nominalisaties een kwestie van gradatie is. Bij de analyse van de nominalisaties in het corpus is gebruik gemaakt van de criteria in Onrust et al. (1993). Daarbij is er ook vanuit gegaan dat ingeburgerde nominalisaties, als aanduidingen van een min of meer gangbaar begrip, met een specifiek omschreven betekenis in het woordenboek zullen voorkomen. Deze specifieke betekenisomschrijving moet uiteraard wel stroken met de bedoelde betekenis in de betreffende zin.

Ingeburgerde nominalisaties komen vooral voor in de categorie afleidingen, nominalisaties zonder toevoegsels en nominalisaties vanuit het Latijn en Grieks. Ingeburgerde substantiveringen zijn schaars: voorbeelden zijn ‘het leven’, ‘het huishouden’.²³ Tabel 5 geeft voorbeelden van ingeburgerde versus creatieve nominalisaties uit de verschillende categorieën.

Tabel 5: voorbeelden creatief versus ingeburgerd gebruik van nominalisaties

INGEBURGERD	CREATIEF
de mislukking	de opschriftstelling
het antwoord	de druk (op de knop)
het leven	het leren spellen
legitimatie	activatie
toezicht	opname (van calcium in de darmen) ²⁴

Het onderscheid creatief - ingeburgerd is dus bij de nominalisaties en de eenvoudige verbindingen die nominalisaties kunnen aangaan relevant op grond van het verschil in abstractheid en voorstelbaarheid van hun betekenis. Vooral creatieve nominalisaties zullen dus in de redenering van de adviespublicaties een rol spelen bij het bedreigen van begrijpelijkheid en aantrekkelijkheid van een tekst.

Het onderscheid creatief – ingeburgerd is iets anders geoperationaliseerd bij de diverse bredere combinaties die nominalisaties kunnen aangaan. Tot deze bredere combinaties zijn gerekend de combinaties uit de rubrieken 2, 3 en 4. De redenering is geweest dat deze combinaties, met uitzondering van de vaste voorzetsluitdrukkingen, altijd creatief zijn. Ze zijn namelijk ontstaan doordat een schrijver nieuwe, als het ware eenmalige creaties van meer en minder ingewikkelde verbindingen en patronen heeft gemaakt, op basis van tenminste een nominalisatie. De vaste voorzetsluitdrukkingen zijn op deze regel een uitzondering, omdat ze te beschouwen zijn als ingesleten, sjabloonmatige verbindingen. Geredeneerd langs de lijnen van de adviespublicaties zullen de creatieve bredere combinaties dus onafhankelijk van het karakter van de nominalisatie zelf, een bedreiging kunnen vormen voor de begrijpelijkheid en aantrekkelijkheid van een tekst. Die bedreiging heeft dan vooral te maken met de mate van ingewikkeldheid en ondoorzichtigheid van de combinaties.

5.1.4 groepering op relatieve zwaarte van naamwoordstijl

De verschillende vormen van naamwoordstijl zijn in de analyse daarnaast onderverdeeld in drie groepen, uitsluitend aan de hand van hun relatieve zwaarte als constructie. Het gaat hier dus om een indeling uitsluitend gebaseerd op de mate

²⁴ 'Opname' komt voor in het woordenboek, maar met een specifieke betekenis van 'ziekenhuisopname' e.d. In deze betekenis komt het woord ook voor in het corpus, en dan is het als ingeburgerd gescoord. De in dit voorbeeld bedoelde betekenis van 'opname' wordt in het woordenboek omschreven met behulp van 'het opnemen van', dus als synoniem aan het werkwoordelijk proces neergezet als concept.

waarin deze vormen als constructie zullen bijdragen aan de problemen die in de adviespublicaties worden genoemd op het gebied van begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en toegankelijkheid. Voor een gedeelte is deze indeling overlappend met het onderscheid creatief – ingeburgerd, voor een gedeelte niet.

Kale nominalisaties, minimale combinaties van werkwoord met nominalisaties (verbonominale constructies en deelwoordstijl) en vaste uitdrukkingen zullen op grond van hun constructie het minst zorgen voor problemen met begrijpelijkheid en aantrekkelijkheid. Zij behoren dus tot de lichte categorie:

Tabel 6: categorie licht

NR	CATEGORIE	VOORBEELDEN
1, 4	kale nominalisaties	<i>de opschriftstelling</i> <i>het antwoord</i> <i>het leren spellen</i> <i>de legitimatie</i> <i>opname</i>
10	verbonominale constructies	<i>onderzoek verrichten</i>
12	vaste uitdrukkingen	<i>met betrekking tot</i>
11	deelwoordstijl	<i>is bepalend</i>

Daarbij zullen de ingesloten sjabloonmatige vaste (voorzetsel)uitdrukkingen en de ingeburgerde kale nominalisaties de minste bedreiging voor de begrijpelijkheid van een tekst vormen. Ze zijn eenvoudig naar constructie en voldoende concreet naar hun betekenis.

In de middencategorie zijn die vormen van naamwoordstijl gegroepeerd waar de nominalisaties verzaard zijn met adjectieven, adverbia en/of bepalingen ‘van X’. Hierdoor zijn ze iets langer en daardoor iets minder toegankelijk of aantrekkelijk. Bij deze categorie is ook de nominalisatie in passief-omgeving geplaatst, omdat hier op een vergelijkbare wijze de verbonominale constructie iets is verzaard:

Tabel 7: categorie midden

NR	CATEGORIE	VOORBEELDEN
2, 5	nominalisaties met adjectieven	<i>de totale mislukking; schriftelijke vastlegging; het analytische vorm-horen; het slechte gebruik</i>
3, 6	Nominalisaties plus 'van X'	<i>de bevestiging van de hypothese; invoering van het Griekse alfabet; het voordragen van een epos; een analyse van de woordvormen</i>
7	nominalisaties met adj/adv. plus 'van X'	<i>de totale, grootscheepse mislukking van de taalcompensatieprogramma's; kritische beschouwingen van het onderzoek</i>
14	nominalisaties in passief omgeving	<i>een vergelijking werd ondernomen door Bowra</i>

Ook hier is er een interactie met het onderscheid creatief – ingeburgerd: binnen de verbindingen met nominalisaties uit de categorie Midden zullen de verbindingen op basis van ingeburgerde nominalisaties relatief gezien de minste bedreiging vormen voor de begrijpelijkheid en aantrekkelijkheid van een tekst.

In de derde, zware categorie zijn alle vormen van naamwoordstijl gerubriceerd die, met name ook in de adviespublicaties, bij uitstek verantwoordelijk worden gehouden voor de problemen met begrijpelijkheid en aantrekkelijkheid. Dit zijn de gevallen waarin een nominalisatie intern aanmerkelijk verzaamd is, bijvoorbeeld door (pre) attributieve bepalingen. Daarnaast hoort tot deze categorie de voorzetselstijl, omdat deze naar zijn aard zorgt voor een (soms onontwarbare) kluwen van naamwoorden/nominalisaties. Ten slotte vallen in deze categorie de n-v-n-patronen en de grammaticale metafoer. Deze categorie Zwaar is in zijn geheel ook te beschouwen als creatief.

Tabel 8: categorie zwaar

NR	CATEGORIE	VOORBEELDEN
8, 9	nominalisaties met (pre) attributieve bepalingen	<i>de oudste en meest bekende overgebleven werken het louter op het geheugen steunend creatief reproduceren van grote stukken tekst</i>
13	voorzetselstijl	<i>het bewijs van de slechte resultaten van de BEV-sprekers in interviews</i>
15	nominalisaties verbonden door bleek V (n-v-n-patroon)	<i>de meest gangbare mening is een datering in de achtste eeuw</i>
16	nominalisaties met bepalingen 'van X' en 'door X' (grammaticale metafoor)	<i>het gebruik van een tekst door een lezer</i>

5.1.5 verwerking van de gegevens

In tabel 9 is te zien dat de vier subcorpora in omvang verschillen. Er is nauwelijks verschil in omvang tussen de beide subcorpora binnen het domein voorlichting (63842, 49,9% van het totaal aantal woorden) en de beide subcorpora binnen het domein wetenschap (64045, 50,1%), maar de verdeling van het aantal woorden per domein verschilt per niveau (beginners-professionals).

Tabel 9. Aantallen woorden per subcorpus (percentages totaal tussen haakjes)

DOMEIN	NIVEAU	
	BEGINNER	PROFESSIONAL
voorlichting	31782 (24,9%)	32060 (25,1%)
wetenschappelijk	30103 (23,5%)	33942 (26,5%)

Het subcorpus voorlichting-beginners is relatief groot (stand.res.: 5,1) en het subcorpus voorlichting-professionals is relatief klein (stand.res. -4.9); omgekeerd is het subcorpus wetenschap-beginners relatief klein (stand.res.: -5.0), terwijl het subcorpus wetenschap-professionals relatief groot is (stand.res.: 4.9) ($\chi^2(1)=98,90$,

$p < .01$, Cramer's $V = 0,03$). Om die reden is besloten de aantallen naamwoordstijl te standaardiseren. Dat is op twee manieren gebeurd.

In een eerste analyse is de vraag bestudeerd of aantallen naamwoordstijl afhangen van niveau (beginner, professional), gewicht (categorie licht, midden, zwaar) en domein (voorlichting, wetenschap). Daartoe is voor elke tekst het aantal gevallen van naamwoordstijl en het aantal creatief gebruikte gevallen van naamwoordstijl per 1000 woorden berekend. Vervolgens is een variantieanalyse uitgevoerd met tekst als random factor, gewicht als fixed binnen-tekst-factor en niveau en domein als fixed tussen-tekst factor. Hiervoor is gekozen omdat deze vorm van analyseren de mogelijkheid biedt om interacties tussen de verschillende factoren nauwgezet te bestuderen.²⁵

In een tweede reeks analyses zijn de aantallen naamwoordstijl ingedeeld per afzonderlijke vorm en geanalyseerd als functie van niveau en domein. Daarbij zijn de vormen die behoren tot de categorie zwaar buiten beschouwing gelaten, omdat die relatief zeldzaam zijn. Deze gevallen worden besproken in een aparte, kwalitatieve analyse (zie hoofdstuk 6).

De categorieën licht en midden zijn in deze tweede reeks analyses samengevoegd. Het doel van deze reeks analyses was, om te zien of er in de beide domeinen verschillen tussen beginnende en professionele schrijvers voorkomen in het gebruik van de verschillende afzonderlijke vormen van naamwoordstijl. In dat licht was het niet relevant om in de analyse een apart onderscheid in categorieën op basis van gewicht op te nemen.

De aantallen naamwoordstijl per afzonderlijke vorm (in totaal en alleen voor de creatieve gevallen) zijn geanalyseerd met behulp van een χ^2 -analyse. Daarbij is gestandaardiseerd op 30000 woorden per subcorpus. Hiervoor is gekozen boven een analyse met de afzonderlijke tekst als random factor omdat de aantallen per tekst voor de verschillende afzonderlijke vormen relatief klein zijn.

Tot slot zijn in een derde reeks analyses de uitgesplitste vormen van nominalisaties²⁶ geanalyseerd, als functie van domein en niveau. Ook in dit geval ging het om χ^2 -analyses, waarin is gestandaardiseerd op 30000 woorden per subcorpus.

25 De geschetste variantieanalyse is vergeleken met een loglineaire analyse waarin de aantallen naamwoordstijl zijn bestudeerd als functie van gewicht, niveau en domein. De resulterende analyse liet overeenkomstige effecten zien. Omdat de variantieanalyse meer detailinformatie geeft en in de loglineaire analyse het verschil tussen afzonderlijke teksten (en dus schrijfstijlen van verschillende auteurs) buiten beeld blijft, is besloten om de variantieanalyse te rapporteren.

26 Afleidingen, substantiveringen, stammen en overige nominalisaties (kaal; plus bepaling 'van X'; plus adjectief; plus adjectief en bepaling 'van X')

5.2 Resultaten corpusonderzoek

De rapportage van de resultaten van het corpusonderzoek begint met de resultaten van de eerste reeks analyses (5.2.1). Daarna volgen in 5.2.2 de resultaten van de tweede reeks analyses en in 5.2.3 de resultaten van de derde reeks analyses. De paragraaf eindigt met de conclusies die op basis van alle gegevens getrokken kunnen worden, in het licht van de eerste drie onderzoeksvragen (5.2.4).

5.2.1. eerste reeks analyses: algemene analyse van naamwoordstijl

Allereerst is een analyse gemaakt van het aantal gevallen van naamwoordstijl, als functie van het domein van de teksten (wetenschappelijk, voorlichting), het niveau van de schrijver (beginner, professional) en het gewicht van naamwoordstijl (licht, midden, zwaar). Deze algemene analyse is twee keer uitgevoerd, één keer voor alle gevallen van naamwoordstijl (ingeburgerd en creatief) en één keer voor alleen de creatieve gevallen van naamwoordstijl.

De algemene analyse voor alle gevallen van naamwoordstijl liet een hoofdeffect zien van Gewicht. Er kwamen veel minder zware gevallen van naamwoordstijl voor dan lichte en midden; $F(2,160)=175,15$, $p < .001$, $\chi^2 = 0,69$). Dit effect werd gemodificeerd door een tweeweginteractie tussen Gewicht en Domein ($F(2,160)=9,62$, $p < .001$, $\chi^2 = 0,11$). De tweeweginteractie is samengevat in tabel 10.

Tabel 10. Gemiddeld aantal voorkomens van naamwoordstijl (per 1000 woorden) in twee domeinen (wetenschappelijke teksten en voorlichtingsteksten), naar gewicht (Licht, Midden, Zwaar).

	LICHT	MIDDEN	ZWAAR
wetenschappelijk	18,16	18,89	2,47
voorlichting	26,41	18,41	2,18

Analyses van de contrasten lieten zien dat in wetenschappelijke teksten het aantal voorkomens van lichte naamwoordstijl niet significant afweek van het aantal voorkomens van midden naamwoordstijl, terwijl in voorlichtingsteksten het aantal voorkomens van lichte naamwoordstijl significant hoger was dan het aantal voorkomens van midden naamwoordstijl ($p < .05$).

Vervolgens zijn alleen de creatieve gevallen van naamwoordstijl geanalyseerd. Ook nu werd er een hoofdeffect van Gewicht gevonden ($F(2,160)=28,82$, $p < .001$, $\chi^2 = 0,27$), dat gemodificeerd wordt door een interactie van Gewicht en Domein ($F(2,160)=4,12$, $p < .05$, $\chi^2 = 0,05$). De analyse is samengevat in tabel 11.

Tabel 11. Gemiddeld aantal voorkomens van naamwoordstijl (per 1000 woorden) in twee domeinen (wetenschappelijke teksten en voorlichtingsteksten), naar gewicht (Licht, Midden, Zwaar) (alleen creatief gebruik).

	LICHT	MIDDEN	ZWAAR
wetenschappelijk	5,99	5,88	2,47
voorlichting	7,00	3,73	2,18

Analyse van de contrasten liet, net als bij de overall-analyse, zien dat er bij wetenschappelijke teksten geen verschil is tussen aantallen gevallen van lichte en midden naamwoordstijl, terwijl in voorlichtingsteksten meer gebruik gemaakt wordt van lichte gevallen van naamwoordstijl dan van midden ($p < .05$). Wanneer alleen naar de middengevallen gekeken wordt, valt op dat in wetenschappelijke teksten meer gevallen van midden naamwoordstijl voorkomen dan in voorlichtingsteksten ($p < .05$).

Het gebruik van naamwoordstijl in voorlichtingsteksten en wetenschappelijke teksten blijkt niet gerelateerd aan het niveau van de schrijvers, getuige het ontbreken van effecten van niveau in de analyse. Bij beide soorten schrijvers (en in beide genres) ligt het zwaartepunt van gebruik op de lichte en middencategorie²⁷, en dat geldt in zijn totaliteit net als bij alleen creatief gebruik.²⁸ De resultaten laten wel zien dat het gebruik van naamwoordstijl gerelateerd is aan het genre van wetenschappelijke teksten en voorlichtingsteksten. Een opvallende overeenkomst in beide genres is uiteraard het gegeven dat de categorie Zwaar zowel in wetenschappelijke als in voorlichtingsteksten duidelijk minder aanwezig is dan de beide andere categorieën. Naast deze overeenkomst is er ook een duidelijk verschil. Uit tabel 10 en 11 blijkt dat de manier waarop in de beide genres de lichte en middencategorie (door beide groepen schrijvers) wordt toegepast, verschilt. In voorlichtingsteksten komt de lichte categorie duidelijk meer voor dan de middencategorie. In wetenschappelijke teksten is het aandeel van de middencategorie gelijk aan dat van de lichte categorie. Dit verschil in het gebruik van naamwoordstijl tussen de beide genres geldt zowel voor het gebruik in zijn totaliteit van naamwoordstijl Licht en Midden (tabel 10), als voor het uitsluitend creatief gebruik van deze categorieën naamwoordstijl (tabel 11). Uit tabel 11 komt daarbij nog een tweede verschil tussen de beide genres aan het licht. Creatieve vormen van naamwoordstijl uit de categorie Midden zijn in wetenschappelijke teksten duidelijk

27 Dus: kale nominalisaties (L), verbonominale constructies (L), vaste uitdrukkingen (L), deelwoordstijl (L), nominalisaties met adjectief (M), nominalisaties plus bepaling 'van X' (M), nominalisaties met adjectief plus bepaling 'van X' (M) en nominalisaties in passiefomgeving (M).

28 De overeenkomsten tussen beginners en professionals in het gebruik van de categorieën Licht, Midden en Zwaar zijn ook zichtbaar binnen de drie onderdelen van een wetenschappelijke tekst (inleiding, middenstuk, conclusie). Er bleek geen verschil te zijn tussen beginners en professionals in het gebruik van de drie categorieën naamwoordstijl (Licht, Midden, Zwaar) in deze drie onderdelen. Dit gold zowel voor het naamwoordstijlgebruik in zijn totaliteit, als voor alleen het creatieve gebruik.

meer aanwezig dan in voorlichtingsteksten. Dat betekent dat schrijvers van wetenschappelijke teksten vaker dan schrijvers van voorlichtingsteksten overgaan tot het maken van combinaties van nieuwe nominalisaties met adjectieven of bepalingen 'van X', of nieuwe, intern verzwaarde nominalisaties of nieuwe nominalisaties in passiefomgevingen. Dit verhoudingsgewijs frequentere gebruik van creatieve nominalisaties uit de middencategorie is uiteraard één van de redenen dat het overall-gebruik van de middencategorie bij wetenschappelijke teksten niet afwijkt van het overall-gebruik van de lichte categorie naamwoordstijl, daar waar dat in voorlichtingsteksten wel het geval is.

In paragraaf 5.2.2 volgt nu eerst een rapportage over de tweede reeks analyses, van afzonderlijke vormen van naamwoordstijl.

5.2.2. tweede reeks analyses: afzonderlijke vormen van naamwoordstijl

De bedoeling van de tweede reeks analyses was, om te zien of er verschillen optreden tussen beginnende en professionele schrijvers, en/of tussen de beide genres, in het gebruik van de verschillende afzonderlijke vormen van naamwoordstijl uit de categorieën Licht en Midden. Daarbij worden deze categorieën zelf in de analyse dus niet meer apart onderscheiden. Omdat de afzonderlijke vorm nominalisaties in passiefomgeving een zeer kleine omvang heeft²⁹, is deze buiten de tweede reeks analyses gehouden. Deze reeks analyses richt zich dus op de volgende afzonderlijke vormen van naamwoordstijl: kale nominalisaties, verbonominale constructies, vaste uitdrukkingen, deelwoordstijl, nominalisaties met adjectief, nominalisaties plus bepaling 'van X', en nominalisaties met adjectief plus bepaling 'van X'. De analyse is gericht op mogelijke verschillen in het gebruik van de afzonderlijke vormen (gebruik in zijn totaliteit en alleen creatief gebruik) op grond van Niveau en op grond van Niveau en Domein.

De analyse van het gebruik van afzonderlijke vormen van naamwoordstijl door beginners en professionals is samengevat in tabel 12.

29 Deze afzonderlijke vorm komt in totaal drie keer voor in het corpus wetenschappelijke teksten, en zes keer in het corpus voorlichtingsteksten.

Tabel 12. Aantallen afzonderlijke vormen van naamwoordstijl (gestandaardiseerd per 30.000 woorden): relatie tussen niveau

	BEG	PROF	χ^2	df	p
ALGEMEEN					
nomin. kaal	1051	1032	0,17	1	n.s.
nom. + adj	498	474	0,59	1	n.s.
nomin. + van X	380	259	22,91	1	<.05
nom.adj + van X	70	67	0,07	1	n.s.
VNC	164	165	0,00	1	n.s.
vaste uitdrukking	24	24	0,00	1	n.s.
deelwoordstijl	16	9	1,96	1	n.s.
CREATIEF					
nomin. kaal	150	162	0,46	1	n.s.
nom. + adj.	55	50	0,24	1	n.s.
nomin + van X	191	131	11,18	1	< .05
nom.adj + van X	70	67	0,07	1	n.s.
VNC	164	165	0,00	1	n.s.
deelwoordstijl	16	9	1,96	1	n.s.

De resultaten zoals die zichtbaar zijn in tabel 12 laten zien dat beginnende schrijvers in zijn algemeenheid meer nominalisaties met bepaling ‘van X’ gebruiken dan professionele schrijvers. Dit geldt voor het gebruik in zijn totaliteit en voor alleen creatief gebruik.

De analyse van het gebruik van afzonderlijke vormen van naamwoordstijl door beginners en professionals, gerelateerd aan Domein is samengevat in tabel 13.

Tabel 13. Aantallen afzonderlijke vormen van naamwoordstijl (gestandaardiseerd per 30.000 woorden): relatie tussen niveau en domein

	VOORLICHTING		WETENSCHAP		χ^2	df	p
	BEG	PROF	BEG	PROF			
ALGEMEEN							
nomin. kaal	615	663	436	369	7,21	1	< .05
nom. + adj	262	225	236	249	2,57	1	n.s.
nomin. + van X	190	117	190	142	1,44	1	n.s.
nom. adj + van X	30	22	40	45	1,46	1	n.s.
VNC	72	81	92	84	0,89	1	n.s.
vaste uitdrukking	11	8	13	16	0,78	1	n.s.
deelwoordstijl	5	4	11	5	0,43	1	n.s.
CREATIEF							
nomin. kaal	77	97	73	65	2,30	1	n.s.
nom. + adj.	19	6	36	44	7,34	1	<.05
nomin + van X	88	59	103	72	0,03	1	n.s.
nom. Adj + van X	30	22	40	45	1,46	1	n.s.
VNC	72	81	92	84	0,89	1	n.s.
deelwoordstijl	5	4	11	5	0,43	1	n.s.

De resultaten zoals die zichtbaar zijn in tabel 13 laten twee interacties zien tussen niveau en domein. Met betrekking tot het totale gebruik van kale nominalisaties blijkt dat beginnende schrijvers in voorlichtingsteksten minder kale nominalisaties gebruiken dan professionele schrijvers, terwijl ze in wetenschappelijke teksten

juist meer kale nominalisaties gebruiken dan professionals. Met betrekking tot het creatieve gebruik van nominalisaties met adjectief blijkt dat beginnende schrijvers in voorlichtingsteksten meer dan professionele schrijvers gebruik maken van nominalisaties met adjectief, terwijl ze in wetenschappelijke teksten juist minder dan professionele schrijvers gebruik maken van deze vorm. De beide interacties vertonen dezelfde richting: beginnende schrijvers kiezen bij deze beide afzonderlijke vormen in vergelijking met professionals in voorlichtingsteksten sterker voor aangeklede nominalisaties (minder kale nominalisaties in zijn totaliteit en meer creatieve nominalisaties met adjectief) terwijl ze in vergelijking met professionals in wetenschappelijke teksten juist kiezen voor de sobere vormen (meer kale nominalisaties in zijn totaliteit en minder creatief gebruik van nominalisaties met adjectief).

5.2.3 derde reeks analyses: afzonderlijke uitgesplitste vormen van nominalisaties

De bedoeling van de derde reeks analyses was, om te zien of er verschillen tussen beginnende en professionele schrijvers, eventueel gerelateerd aan de beide genres, optreden in het gebruik van de verschillende subtypes van nominalisaties. Deze reeks analyses richt zich dus op de volgende uitgesplitste vormen van nominalisaties: substantieven, afleidingen, stammen en de categorie overige nominalisaties. Deze laatste categorie is een samenvoeging van nominalisaties op basis van Latijnse of Griekse werkwoorden, en nominalisaties zonder toevoegsels (de 'oudere vormen van nominalisaties'). Van iedere uitgesplitste vorm zijn de varianten 'kaal', 'met adjectief', 'plus bepaling van X' en 'met adjectief plus bepaling van X' bij de analyses betrokken. De analyse is gericht op mogelijke verschillen in het gebruik van de uitgesplitste vormen van nominalisaties in zijn totaliteit, en bij alleen creatief gebruik.

De analyse van het gebruik van uitgesplitste vormen van nominalisaties door beginners en professionals is samengevat in tabel 14. Vanwege het grote aantal toetsen en de daarbij behorende 'alfa-inflatie' is besloten het significantieniveau op 001 te zetten en bij p-waarden tussen 0.01 en 0.05 te spreken van een trend in de richting van significantie.

Tabel 14. Aantallen uitgesplitste vormen van nominalisaties (gestandaardiseerd per 30.000 woorden): relatie tussen niveau

	BEG	PROF	χ^2	df	p
ALGEMEEN					
SUBSTANTIVERING					
kaal	84	117	5,42	1	<.05
met adjectief	19	19	0,00	1	n.s.
met 'van X'	125	100	2,78	1	n.s.
met adj + 'van X'	16	6	4,54	1	<.05
AFLEIDING					
kaal	489	451	1,54	1	n.s.
met adjectief	261	252	0,16	1	n.s.
met 'van X'	115	71	10,41	1	<.01
met adj + 'van X'	20	27	1,04	1	n.s.
STAM					
kaal	290	264	1,22	1	n.s.
met adjectief	121	106	0,99	1	n.s.
met 'van X'	100	57	11,78	1	<.01
met adj + 'van X'	27	16	2,82	1	n.s.
OVERIG					
kaal	188	199	0,31	1	n.s.
met adjectief	98	97	0,00	1	n.s.
met 'van X'	47	31	3,28	1	n.s.
met adj + 'van X'	7	19	5,54	1	<.05

	BEG	PROF	χ^2	df	<i>p</i>
CREATIEF					
SUBSTANTIVERING					
kaal	65	100	7,42	1	<.01
met adjectief	9	11	0,20	1	n.s.
met 'van X'	121	99	2,20	1	n.s.
met adj. + 'van X'	16	6	4,54	1	<.05
AFLEIDING					
kaal	50	41	0,89	1	n.s.
met adjectief	17	33	5,12	1	<.05
met 'van X'	37	21	4,41	1	<.05
met adj. + 'van X'	20	27	1,04	1	n.s.
STAM					
kaal	19	6	6,76	1	<.01
met adjectief	14	2	9,00	1	<.01
met 'van X'	26	6	12,50	1	<.01
met adj. + 'van X'	27	16	2,81	1	n.s.
OVERIG					
kaal	17	14	0,29	1	n.s.
met adjectief	15	4	6,37	1	<.01
met 'van X'	6	6	0,00	1	n.s.
met adj. + 'van X'	7	19	5,54	1	<.05

De resultaten zoals die zichtbaar zijn in tabel 14 laten een aantal verschillen zien in het gebruik dat beginners en professionals maken van substantiveringen, afleidingen, stammen en overige nominalisaties. Er zijn verschillen bij het gebruik in zijn totaliteit en bij alleen creatief gebruik.

Beginners gebruikten minder kale *substantiveringen* dan professionals. Dit geldt bij het gebruik in zijn totaliteit (waar sprake is van een trend, $0.01 < p < 0.05$) en bij alleen creatief gebruik ($p < 0.01$). Daarentegen gebruikten beginners juist meer substantiveringen met adjectief plus bepaling 'van X' dan professionals, ook weer zowel bij het gebruik in zijn totaliteit als bij alleen creatief gebruik (in beide gevallen is sprake van een trend, $0.01 < p < 0.05$).

Op het punt van de *afleidingen* geldt dat beginners, bij het gebruik in zijn totaliteit, meer afleidingen met bepaling 'van X' gebruikten dan professionals ($p < 0.01$). Dit geldt ook bij alleen creatief gebruik (hier is sprake van een trend, $0.01 < p < 0.05$). Voor alleen het creatief gebruik van afleidingen geldt verder dat beginners juist minder dan professionals gebruik maakten van afleidingen met adjectief (ook hier is sprake van een trend, $0.01 < p < 0.05$).

Voor *stammen* geldt dat beginners, bij het gebruik in zijn totaliteit en bij alleen creatief gebruik, meer stammen met bepaling 'van X' gebruikten dan professionals ($p < 0.01$). Verder geldt voor alleen creatief gebruik dat beginners meer kale stammen en meer stammen met adjectief gebruikten dan professionals ($p < 0.01$). Het betreft hier wel steeds kleine aantallen.

Voor *de overige nominalisaties* geldt dat beginners, bij het gebruik in zijn totaliteit en bij alleen creatief gebruik, minder dan professionals gebruik maakten van overige nominalisaties met adjectief plus bepaling 'van X' ($0.01 < p < 0.05$). Verder geldt voor alleen creatief gebruik dat beginners juist meer dan professionals gebruik maakten van overige nominalisaties met adjectief ($p < 0.01$). Ook hier gaat het echter steeds om kleine aantallen.

De analyse van het gebruik van uitgesplitste vormen van nominalisaties door beginners en professionals gerelateerd aan Domein is samengevat in tabel 15.

Tabel 15. gebruik van uitgesplitste vormen van nominalisaties (gestandaardiseerd per 30.000 woorden): relatie tussen niveau en domein.

	VOORLICHTING		WETENSCHAP		χ^2	df	p
	BEG	PROF	BEG	PROF			
ALGEMEEN							
SUBSTANTIVERINGEN							
kaal	61	101	23	16	5,87	1	<.01
adjectief	10	7	9	12	0,96	1	n.s.
van X	61	51	64	49	0,11	1	n.s.
adjectief van X	8	4	8	2	0,49	1	n.s.
AFLEIDINGEN							
kaal	327	264	162	187	6,98	1	<.01
adjectief	167	97	94	155	33,56	1	<.01
van X	70	29	45	42	7,07	1	<.01
adjectief van X	7	9	13	18	0,01	1	n.s.
STAMMEN							
kaal	125	172	165	92	27,01	1	<.01
adjectief	46	64	75	42	11,31	1	<.01
van X	41	29	59	28	1,43	1	n.s.
adjectief van X	11	6	16	10	0,04	1	n.s.
OVERIG							
kaal	103	126	85	73	2,91	1	n.s.
adjectief	39	56	59	41	6,28	1	<.01
van X	18	8	29	23	1,31	1	n.s.
adjectief van X	4	3	3	16	4,45	1	<.05

	VOORLICHTING		WETENSCHAP		χ^2	df	p
	BEG	PROF	BEG	PROF			
CREATIEF							
SUBSTANTIVERINGEN							
kaal	50	87	15	13	2,84	1	n.s.
adjectief	5	2	4	9	3,04	1	n.s.
van X	61	50	60	49	0,00	1	n.s.
adjectief van X	8	4	8	2	0,49	1	n.s.*
AFLEIDINGEN							
kaal	19	8	31	33	3,70	1	n.s.
adjectief	8	4	9	29	7,51	1	<.01
van X	17	5	20	16	2,79	1	n.s.
adjectief van X	7	9	13	18	0,01	1	n.s.
STAMMEN							
kaal	8	2	11	4	0,15	1	n.s.
adjectief	5	0	9	2	1,04	1	n.s.**
van X	8	4	18	2	2,68	1	n.s.*
adjectief van X	11	6	16	10	0,04	1	n.s.
OVERIG							
kaal	1	0	16	14	0,85	1	n.s.
adjectief	1	0	14	4	0,28	1	n.s.**
van X	1	1	5	5	0,00	1	n.s.*
adjectief van X	4	3	3	16	4,45	1	<.05

* twee cellen hebben een verwachte waarde kleiner dan 5

** drie cellen hebben een verwachte waarde kleiner dan 5

Wanneer de analyse zich richt op de afzonderlijke uitgesplitste vormen van nominalisaties zijn er enige effecten waarneembaar op niveau en domein. Het blijkt dat beginners en professionals verschillen in de manier waarop ze in de voorlichtingsteksten en wetenschappelijke teksten gebruik maakten van een aantal uitgesplitste vormen.

Substantiveringen

Voor substantiveringen geldt dat beginners in het voorlichtingsdomein ten opzichte van professionals relatief weinig kale substantiveringen maakten (61 van 162 of 37,7%, terwijl in het wetenschappelijk domein beginners ten opzichte van professionals relatief veel kale substantiveringen gebruikten (23 van 39 of 59%). Het gaat hier om het gebruik in zijn totaliteit.

Afleidingen

Voor afleidingen geldt dat in het voorlichtingsdomein beginners ten opzichte van professionals relatief veel kale afleidingen gebruikten (327 van 591 of 55,3%), terwijl in het wetenschappelijk domein de beginners ten opzichte van de professionals relatief weinig kale afleidingen gebruikten (162 van 349 of 46,4%). Dit geldt alleen voor het gebruik in zijn totaliteit. Daarnaast geldt dat in het voorlichtingsdomein beginners ten opzichte van professionals relatief veel afleidingen met adjectief gebruikten (167 van 264 of 63,3 %), terwijl in het wetenschappelijk domein de beginners ten opzichte van professionals relatief weinig afleidingen met adjectief gebruikten (94 van 249 of 37,8 %) . Dit geldt voor het gebruik in zijn totaliteit. Bij alleen creatief gebruik zien we een vergelijkbaar verband: beginners gebruiken afleidingen met adjectief relatief veel in voorlichtingsteksten en relatief weinig in wetenschappelijke teksten.

Voor wat betreft het gebruik van afleidingen plus bepaling ‘van X’ geldt, alleen voor het gebruik in zijn totaliteit, dat het relatieve aandeel van beginners ten opzichte van professionals in beide domeinen groter is. Maar in het voorlichtingsdomein is dit relatieve aandeel omvangrijker (70 van 99 of 70,7%) dan in het wetenschappelijke domein (45 van 87 of 51,7%).

Stam

Voor stammen geldt dat in het voorlichtingsdomein beginners ten opzichte van professionals relatief weinig kale stammen gebruikten (125 van 297 of 42,1%), terwijl in het wetenschappelijke domein beginners ten opzichte van professionals relatief veel kale stammen gebruikten (165 van 257 of 64,2 %). Dit geldt alleen voor het gebruik in zijn totaliteit. Verder geldt voor het gebruik in zijn totaliteit dat in het voorlichtingsdomein beginners ten opzichte van professionals relatief weinig stammen met adjectief gebruikten (46 van 110 of 41,8%), terwijl ze in het

wetenschappelijk domein ten opzichte van professionals juist relatief veel stammen plus adjectief gebruikten (75 van 117 of 64,1%).

Overig

Voor de categorie Overig geldt dat in het voorlichtingsdomein bij het gebruik in zijn totaliteit beginners ten opzichte van professionals relatief weinig overige vormen met adjectief gebruikten (39 van 95 of 41,1%), terwijl ze in het wetenschappelijk domein juist ten opzichte van professionals relatief veel overige vormen met adjectief gebruikten (59 van 100 of 59,0%). Verder geldt dat in het voorlichtingsdomein beginners ten opzichte van professionals relatief veel overige vormen met adjectief plus bepaling 'van X' gebruikten (4 van 7 of 57,1%), terwijl ze in het wetenschappelijke domein ten opzichte van professionals juist weinig overige vormen met adjectief plus bepaling 'van X' gebruikten (3 van 19 of 15,8%). Dit geldt voor het gebruik in zijn totaliteit. Bij deze uitgesplitste vorm springt wel weer in het oog dat er sprake is van kleine getallen. Bovendien is de invloed van twee wetenschappelijke teksten uit het corpus erg groot (samen zorgen ze voor 13 van de 16 voorkomens van deze uitgesplitste vorm bij de professionals).

5.2.4. conclusie

De gegevens uit tabel 10 en 11 wijzen voor voorlichtingsteksten en wetenschappelijke teksten in een duidelijke richting: een opvallende overeenkomst is het gegeven dat de categorie Zwaar in beide genres in de teksten van beide soorten schrijvers duidelijk minder aanwezig is dan de beide andere categorieën. Er is dus reden om te overwegen om de focus van de advisering te richten op de vormen van naamwoordstijl uit de lichte en middencategorie.

Dit gegeven is niet conform de verwachting op basis van de theoretische literatuur over naamwoordstijl in wetenschappelijke teksten, en is ook verrassend gezien vanuit de onderbouwing van het advies de naamwoordstijl te vermijden: juist de gevallen die het meest bedreigend zijn voor de begrijpelijkheid en de toegankelijkheid van teksten, en die dus bij uitstek de rechtvaardiging van het advies zijn, komen verhoudingsgewijs weinig voor in deze beide genres.

Naast deze overeenkomst is er ook een duidelijk verschil. Uit tabel 10 en 11 blijken er genregerelateerde verschillen te zijn in de toepassing van de lichte en middencategorie (door beide groepen schrijvers). Deze verschillen lijken zich te concentreren op de middencategorie; vormen van naamwoordstijl uit de categorie Midden zijn in wetenschappelijke teksten nadrukkelijker aanwezig dan in voorlichtingsteksten. *Onderzoeksvraag 3* kan dus bevestigend beantwoord worden: er is verschil in het feitelijk gebruik van naamwoordstijl in beide genres. Dit resultaat was op grond van het overheersend genre-neutrale karakter van de advisering over naamwoordstijl niet te verwachten.

Uit tabel 10 en 11 kan ook geconcludeerd worden dat het antwoord op *onderzoeksvraag 1* moet zijn, dat beginnende schrijvers over het geheel bezien niet meer dan professionele schrijvers gebruik maken van naamwoordstijl. Tegen de verwachting in blijken beginnende schrijvers niet slechter in staat om naamwoordstijl in hun teksten te vermijden dan professionele schrijvers. Anders geformuleerd: professionele schrijvers zijn in de mate waarin ze naamwoordstijl toepassen niet door scholing danwel ervaring geprofessionaliseerd – gemeten vanuit het perspectief van het advies.

Wel lijkt het zo te zijn dat beginnende schrijvers op een aantal punten anders gebruik maken van naamwoordstijl dan professionele schrijvers. Uit de algemene analyse (tabel 10 en 11) blijkt dat beginnende schrijvers niet anders gebruik maken van de verschillende categorieën naamwoordstijl (Licht, Midden en Zwaar) dan professionals, maar wanneer het gebruik van afzonderlijke vormen van naamwoordstijl uit de lichte en middencategorie wordt bestudeerd, blijkt dat beginnende schrijvers meer dan professionals gebruik maken van nominalisaties met bepaling ‘van X’, zowel in zijn totaliteit als bij creatief gebruik (tabel 12). Beginnende schrijvers hebben dus meer dan professionele schrijvers de neiging een bepaalde participant te expliciteren bij een nominalisatie. Uit tabel 14 komt naar voren dat binnen de groep nominalisaties met name de afleidingen met bepaling ‘van X’ en de stammen met bepaling ‘van X’ door beginners significant vaker gebruikt worden dan door professionals. Dit geldt voor het gebruik in zijn totaliteit en ook voor alleen creatief gebruik.

Uit tabel 14 blijkt verder dat beginners en professionals ook op andere punten verschillende voorkeuren hebben voor uitgesplitste vormen van nominalisaties. Opgemerkt is echter ook, dat bij de verschillen in voorkeur soms kleine aantallen in het geding zijn en dat er bij een aantal verschillen alleen sprake is van een trend in de richting van een significant verband. Ter illustratie: nadere analyse van het voorkomen van de substantiveringen met adjectief plus bepaling ‘van X’ wijst uit dat de zestien gevallen van dit gebruik bij beginners gevonden zijn in vijf van de achttien werkstukken (waarvan in drie werkstukken tweemaal) en in acht van de 36 voorlichtingsteksten. De zes gevallen van professioneel gebruik van dit type substantiveringen komen uit één van de acht wetenschappelijke teksten (twee keer) en drie van de 22 voorlichtingsteksten (waarvan in één folder twee keer). Uit de analyse blijkt ook dat het voorkomen van de overige nominalisaties met adjectief plus bepaling ‘van X’ bij de beginners gebaseerd is op twee werkstukken (de vorm komt in één werkstuk twee keer voor) en drie voorlichtingsteksten (in één folder twee maal). Bij de professionele schrijvers komt de vorm voor in zes van de acht wetenschappelijke teksten, maar levert één tekst alleen al negen voorkomens, en een andere tekst vier. In de voorlichtingsteksten komt de vorm bij de professionele schrijvers in drie verschillende teksten van de 22 uit het corpus voor. Het is dus goed mogelijk dat een aantal van de geconstateerde verschillen, zeker ook die

bij het creatieve gebruik, het gevolg zijn van de toevallige samenstelling van het corpus. De gegevens uit tabel 14 die zich lenen voor generalisatie lijken dus vooral de volgende te zijn:

1. twee uitgesplitste afzonderlijke vormen leveren een significante bijdrage aan het gegeven dat beginnende schrijvers meer nominalisaties met bepaling 'van X' gebruiken dan professionele schrijvers: beginnende schrijvers gebruiken in zijn totaliteit maar ook bij creatief gebruik meer afleidingen met bepaling 'van X' en meer stammen met bepaling 'van X' dan professionele schrijvers.
2. bij het gebruik in zijn totaliteit van uitgesplitste vormen neigen beginners ernaar minder kale substantiveringen te gebruiken dan professionals. Bij het creatief gebruik van kale substantiveringen wordt deze trend een significant verschil.

Interessant zijn de verschillen die naar voren komen als we kijken naar de relatie tussen niveau en domein. Uit tabel 13 komen twee verschillen naar voren die gerelateerd zijn aan de manier waarop beginnende en professionele schrijvers afzonderlijke vormen van naamwoordstijl inzetten in de twee verschillende genres.

Het eerste verschil heeft betrekking op het gebruik van de kale nominalisatie, een vorm die hoort in de categorie Licht. Hierbij lijkt het gebruik dat beginners in zijn totaliteit maken van kale nominalisaties slechter te passen in het algemene beeld dan het gebruik dat professionele schrijvers van deze vorm maken (tabel 10 en 11). In overeenstemming met het beeld dat vormen uit de categorie Licht in voorlichtingsteksten nadrukkelijker aanwezig zijn dan in wetenschappelijke teksten, maken professionals meer dan beginners kale nominalisaties in voorlichtingsteksten, en juist minder dan beginners in wetenschappelijke teksten. Ten opzichte van de professionals doseren beginnende schrijvers hun gebruik van kale nominalisaties dus minder in overeenstemming met het algemene beeld. Uit tabel 15 wordt nu duidelijk dat dit beeld verder toegespitst kan worden als we de categorie nominalisaties uitsplitsen naar verschillende soorten. Het gebruik dat beginners maken van kale substantiveringen en kale stammen (in hun totaliteit) vertoont hetzelfde beeld: relatief ten opzichte van de professionals minder in voorlichtingsteksten, maar meer in wetenschappelijke teksten. Dit beeld is bovendien opvallend in het licht van het gebruik van kale substantiveringen in zijn algemeenheid, los van domein. Uit tabel 14 blijkt immers dat beginners ten opzichte van professionals in zijn algemeenheid relatief weinig kale substantiveringen maakten (zowel in zijn totaliteit, waarbij sprake is van een trend, als bij alleen creatieve vormen, waar het verband significant is). Het gebruik van de uitgesplitste afzonderlijke vorm kale afleidingen wijkt juist af van dit beeld. Beginners maakten

juist relatief ten opzichte van professionals veel gebruik van kale afleidingen in voorlichtingsteksten, en weer minder in wetenschappelijke teksten.

Het tweede verschil dat in tabel 13 zichtbaar werd, heeft betrekking op de nominalisaties met adjectief. Ten opzichte van de professionals maakten de beginners meer creatief gebruik van nominalisaties met adjectief in voorlichtingsteksten en juist minder in wetenschappelijke teksten. Ook dit lijkt opmerkelijk in het licht van het genrebeeld, waarin de meer aangeklede vormen (categorie Midden) overwegend in wetenschappelijke teksten te vinden zijn. De gegevens uit tabel 15 wijzen erop dat dit verschil zich bij de uitgesplitste vormen ook voordoet bij het gebruik van afleidingen met adjectief in zijn totaliteit: beginners gebruiken de afleidingen met adjectieven ten opzichte van professionals meer in voorlichtingsteksten en juist minder in wetenschappelijke teksten. Hiertegenover staat dat andere uitgesplitste vormen met adjectieven een ander beeld laten zien; beginners zetten bij het gebruik in zijn totaliteit de stammen met adjectief en de overige vormen met adjectief in voorlichtingsteksten juist minder in dan professionals, en meer in wetenschappelijke teksten (tabel 15).

Opmerkelijk bij de genoemde twee verschillen is, dat er steeds een eigen rol lijkt te zijn voor de afleidingen. Ook bij het derde verschil in het gebruik van de uitgesplitste vormen per domein hebben de afleidingen een eigen rol. In het gebruik van uitgesplitste vormen van nominalisaties met bepalingen 'van X' blijkt er alleen bij de afleidingen met bepaling 'van X' een domeingerelateerd verschil op te treden: beginners gebruikten ten opzichte van professionals in beide domeinen meer afleidingen met bepaling 'van X'³⁰, maar het overwicht in voorlichtingsteksten was significant groter dan in wetenschappelijke teksten. Ook hier laten beginners dus zien verhoudingsgewijs meer dan professionals een aangeklede vorm (categorie Midden) in voorlichtingsteksten te gebruiken.

De verschillen die zichtbaar worden in de tabellen 12 tot en met 15 nuanceren het algemene beeld dat beginners en professionals eenzelfde gebruik van naamwoordstijl zouden maken. Het antwoord op *onderzoeksvraag 2* is dus bevestigend. Merk weer op dat de verschillen in gebruik zich alleen manifesteren in de groep nominalisaties als geheel en daarbinnen de uitgesplitste vormen van nominalisaties. Er zijn geen verschillen in het gebruik van de afzonderlijke vormen VNC, vaste voorzetseluitdrukkingen en deelwoordstijl.

5.3 Reflectie

5.3.1 de genreverschillen

Uit de analyses van paragraaf 5.2. komt naar voren dat er een effect is van genre: wetenschappelijke teksten en voorlichtingsteksten hebben verschillende profielen

30 Dit ligt op zichzelf genomen in de verwachting omdat beginners in zijn algemeenheid al meer afleidingen met bepalingen 'van X' gebruikten dan professionals.

van naamwoordstijlgebruik. In deze paragraaf bespreek ik deze beide profielen iets uitgebreider, en ga ik na of de genregerelateerde factoren die in de theoretische literatuur aan de orde zijn gekomen (4.2; 4.3) met deze profielverschillen in verband gebracht kunnen worden.

Uit het overzicht van de categorie Licht in voorlichtingsteksten kan worden afgeleid dat kale nominalisaties in hoge mate het profiel van naamwoordstijlgebruik in voorlichtingsteksten bepalen. Immers, de categorie Licht bestaat naast kale nominalisaties uit verbindingen die kale nominalisaties aangaan met een werkwoord (VNC, VNC met passief) of met een of twee voorzetsels (vaste uitdrukkingen). Ook deelwoordstijl, het laatste onderdeel van de lichte categorie, bestaat uit de combinatie van een werkwoord en een kaal, ongemodificeerd deelwoord. Typerend voor het gebruik van naamwoordstijl in voorlichtingsteksten zijn met andere woorden vooral voorbeelden als (4) en (5). In (4) komt alleen de lichte categorie naamwoordstijl voor (cursief), en in (5) wordt voornamelijk gebruik gemaakt van de lichte categorie, en in mindere mate ook van de midden-categorie (onderstreept). Verzwaarde constructies van naamwoordstijl komen in voorlichtingsteksten nauwelijks voor.

(4) Als je ergens naar toe moet, ga dan met de fiets of *ga lopend*. En kom je voor *de keuze* tussen trap of lift, neem dan die trap. Informeer ook eens bij vrienden of zij aan *sport* doen. Misschien kunnen jullie samen lid worden van *een sportvereniging*. Zodat je iedere week even lekker *in beweging bent*. Heb je problemen, praat er dan over met anderen. En leef je bijvoorbeeld ook eens helemaal uit in *een sport*. Maar *krop je zorgen* niet allemaal op. [PROFVr18]

(5) Ontstekingsremmers verminderen de ontsteking van uw luchtwegen. Daarnaast beschermen ze de luchtwegen tegen prikkels, waardoor u minder snel benauwd wordt. Ontstekingsremmers werken alleen goed als u ze dagelijks neemt. Ontstekingsremmers die u inhaleert (bijv. Lomudal, Becotide, Pulmicort) geven bijna geen *bijwerkingen*. Een enkele maal komt (bij o.a. Becotide, Pulmicort) heesheid of een schimmelinfectie van mond of keel voor. Tegen de schimmelinfectie kan uw arts een antischimmelmiddel geven. Over *deze bijwerkingen* hoeft u zich niet ongerust te maken.

Ontstekingsremmers die u moet slikken (Prednison), werken krachtiger. Een korte behandeling ('stootkuur') van ongeveer 2 weken met deze middelen is veilig. Bij langer gebruik kunnen *bijwerkingen* optreden. Als eerste merkt u dan vaak dat u dikker wordt of dat u vocht gaat vasthouden (dikke enkels). Als u langer ontstekingsremmers slikt, mag u daar niet ineens mee stoppen, ook niet als u *bijwerkingen*

hebt. Plotseling stoppen is bij deze medicijnen gevaarlijker dan *de bijwerkingen*. Laat wel uw arts weten dat u er last van hebt. [BEGVr125]

Daartegenover staat het profiel van naamwoordstijl in wetenschappelijke teksten. Dat profiel laat een veel nadrukkelijker aandeel van de middencategorie zien. Ook in dit genre komen verzwaarde constructies van naamwoordstijl nauwelijks voor. Typerende voorbeelden van het gebruik van naamwoordstijl in wetenschappelijke teksten zijn met andere woorden (6) en (7):

- (6) Bij de betekenisbeschrijving van de voorzetsels die hier aan de orde zijn, moet *rekening worden gehouden* met het feit dat voorzetsels verschillende betekenis-toepassingen kennen. Wil men de niet-ruimtelijke toepassingen beschrijven, dan zou dat ten dele moeten gebeuren in het kader van een theorie over metaforische en metonymische betekenis-toepassing. Gezien de omvang van dat gebied is dat hier uitgesloten, en volsta ik met incidentele beschrijvingen van het voorzetselgebruik in (23), (24) en (28),[...] [PROFWsch20]
- (7) Hij mocht zich slechts laten voorstaan op zijn daden en *prestaties*, en kon hoogstens na *zijn dood* door de senaat worden vergoddelijkt. Deze bescheiden opstelling vond zijn oorsprong in de merkwaardige manier waarop het keizerschap was ontstaan. Officieel had Augustus niet meer gedaan dan de macht van de republiek - en dus de senaat - herstellen na een periode van burgeroorlogen. De facto was hij echter alleenheerser, omdat hij voor de rest van *zijn leven* alle belangrijke republikeinse ambten - zoals consul, volkstribuun en pontifex maximus - regelmatig of permanent bekleedde. Het voortbestaan van de republiek was niet meer dan een mythe, maar dan wel een mythe die nog lange tijd in ere gehouden werd. Tegen de tijd dat Heliogabalus de troon besteeg, was er al het een en ander veranderd in de presentatie van het Romeinse keizerschap. [PROFWsch19]

Wat kan de achtergrond zijn van deze verschillen? Op basis van paragraaf 4.2 en 4.3 liggen drie verklaringen voor de hand.

Het karakter van de te bespreken concepten.

Het grotere aandeel van de categorie Midden in wetenschappelijke teksten kan een weerspiegeling zijn van een fenomeen dat in 4.2 besproken is: schrijvers van wetenschappelijke teksten moeten meer dan schrijvers van voorlichtingsteksten bezig zijn met het ter plaatse condenseren van enigszins gecompliceerde informatie uit de voorafgaande zinnen om zo gespecificeerde technische concepten, termen of verschijnselen te ontwikkelen en in bespreking te brengen. Voorbeelden (8) en

(9) uit het gebruikte corpus illustreren hoe nominalisaties uit de categorie Midden in wetenschappelijke teksten het sluitpunt kunnen zijn van redeneringen die het mogelijk maken om gespecificeerde technische concepten in de tekst op te voeren.

(8) Volgens deze scholiasten, die door Griffin in de rest van zijn boek veelvuldig geciteerd zullen worden, was Homerus een groot redenaar, een meester in het bespelen van de gevoelens van zijn publiek. En dit geldt dan niet alleen voor de speeches van de helden, maar ook voor de tussenliggende narratieve gedeeltes. Voor hen was Homerus dus absoluut niet onpersoonlijk en afstandelijk, maar was hij een meester in de 'rhetoric of fiction'. Het lijkt mij deze aansluiting bij en beïnvloeding door de scholiasten die Griffin's speurtocht naar de Homerische subjectiviteit kan verklaren. [voorbeelden].

Ik ben het met Griffin eens dat ook hier wel degelijk sprake is van een retorische sturing: [...] [PROFWsch26]

(9) In de literatuurwetenschap worden door de jaren heen zelfde vragen opnieuw gesteld. Tot die constatering kwam ik na lezing van het omvangrijke betoog 'Het herkauwen van teksten' dat een interessant referentiekader biedt met betrekking tot de vraag hoe dichters dichters lezen. Ten grondslag aan dit artikel van Dresden ligt de vraag 'wat is lezen?', en op die vraag worden twee antwoorden gepresenteerd: 1. er bestaat een mediterend lezen waarbij zich als eindpunt een niet-lezende ervaring openbaart en 2. er bestaat lezen in literair-kritische zin. Het eerste lezen bevindt zich in een tekst, het tweede lezen richt zich op een tekst.

Voorafgaand aan de formulering van deze antwoorden maakt Dresden een lange excursie door eeuwen Europese cultuurgeschiedenis en laat hij zien dat het mediterend ofwel herkauwend lezen zowel voorkwam in de eerste bijbelcommentaren aan het begin van onze jaartelling, als bij humanisten als Erasmus en Montaigne.[PROFWsch23]

In voorlichtingsteksten figureren daartegenover veel eenvoudiger concepten. Wat opvalt in de voorlichtingsteksten uit het corpus is dat de 'technische' concepten die in deze teksten besproken worden in zijn algemeenheid veelal enkelvoudig zijn, en verder ongemodificeerd door de tekst heen herhaald kunnen worden. In veel folders en brochures is te zien hoe centrale concepten als 'bijwerkingen', 'aandoening', 'behandeling', 'onderzoek', 'complicaties' en, afhankelijk van het thema van de tekst, 'transplantatie', 'donorverklaring', 'botontkalking', 'voeding', 'inenting', 'aanranding', 'het roken', 'het slapen', 'het kangoeroeën' en dergelijke niet in de tekst ontwikkeld worden, maar eenvoudig geïntroduceerd, eventueel met behulp van een definitie. Twee typische voorbeelden zijn (10) en (11). In (10), uit een

folder over de ziekte van Lyme, wordt het concept ‘besmetting’ geïntroduceerd. In de rest van de folder wordt veel informatie gegeven over het voorkomen en behandelen van een ‘besmetting’, zonder dat dit concept verder gespecificeerd of anderszins ontwikkeld wordt. Hetzelfde procedé is te zien in (11), uit een folder over oogproblemen.

- (10) Toch is het belangrijk een teek zo snel mogelijk en op de juiste manier te verwijderen. Teken kunnen namelijk besmet zijn met de bacterie *Borrelia burgdorferi*, die de ziekte van Lyme kan veroorzaken. Een beet van zo’n besmette teek kan ervoor zorgen dat die bacterie in uw lichaam terecht komt. Onvolwassen teken, nimfen, zijn waarschijnlijk de belangrijkste overbrengers van *besmettingen* bij de mens. Die worden gemakkelijk over het hoofd gezien omdat ze zo klein zijn: niet groter dan een speldenkop. (PROFVr15)
- (11) Een oogprobleem roept veel vragen en emoties op. Wanneer *het zien* minder wordt en de oogarts een oogaandoening heeft vastgesteld komen er allerlei vragen op. Bijvoorbeeld: is er nog iets aan te doen? Hoe erg wordt het? Wat valt er met hulp en hulpmiddelen te bereiken? (BEGVr16)

Het karakter van de tekstontwikkeling

Nauw verwant aan het condenseren tot concepten is het gegeven dat schrijvers van wetenschappelijke teksten frequenter dan schrijvers van voorlichtingsteksten over zullen gaan tot het maken van (nieuwe) nominalisaties uit de middencategorie als onderdeel van de ontwikkeling van de redenering die ze aan vakgenoten willen voorleggen. Zoals al in 4.2 besproken, is een kenmerkende eigenschap van de tekstontwikkeling in wetenschappelijke teksten dat redeneringen op gezette tijden samengevat moet worden om zo als startpunt voor de rest van de redenering te kunnen dienen. Een voorbeeld van dit type tekstontwikkeling in wetenschappelijke teksten uit het corpus geven (12) en (13):

- (12) De eerste visie van Balk (1985) richt zich op het meest elementaire deel van de spelling: letters en hun bijbehorende klanken. Het letterschrift bestaat uit 26 letters die bij even zoveel spraakklanken horen. Dit wordt het alfabetisch principe genoemd. Om woorden in klanken te kunnen analyseren moet je de aparte klanken kunnen horen en aanvoelen. Volgens Balk (1985:18) is een mens al tussen 4 en 6 jaar in staat om de afzonderlijke klanken te horen en ze te verbinden met de bijbehorende letter. Kinderen zijn zelfs zo gevoelig voor het alfabetisch principe dat zij het in enkele gevallen consequenter toepassen dan de volwassenen. [voorbeelden] Is het alfabetisch principe een waterdichte manier om

foutloos te spellen? Helaas niet, want lang niet alle woorden kunnen op die manier gespeld worden. Het één-op-één-principe (één klank, één letter) vertegenwoordigt een kleine groep woorden en de woorden die daar buiten vallen zijn veel hoger in aantal. Denk aan de samentrekking 'schaakklok', de tegenwoordige- en verleden tijd van blaten (blaatten), ei of ij in 'wei' en 'wij'. Het zuivere analytische vorm-horen is dus eigenlijk ondergeschikt aan vorm- en betekenisobservaties. [BEGWsch07]

- (13) Dat is voor ons een belangrijke reden om te spreken over lezersprotocollen in plaats van over de hardopleesmethode. Het is natuurlijk mogelijk dat stil lezen gevolgd door hardop becommentariëren makkelijker gaat wanneer de teksten op het scherm worden aangeboden dan wanneer ze op papier staan. Immers, op het scherm wordt de tekst stukje voor stukje aangeboden: er wordt zodoende een natuurlijk moment voor commentaar gecreëerd. Het stillezen van een papieren tekst zal dus ook op gezette tijden onderbroken moeten worden, wil de proefpersoon in een ritme komen waarin hij lezen en commentaar leveren afwisselt. [PROFWsch25]

Dat er in voorlichtingsteksten een overwicht is van de categorie Licht (kale nominalisaties) ten opzichte van de categorie Midden kan zo ook begrepen worden als het resultaat van een verhoudingsgewijs kleiner aandeel van redeneringen en argumentatieketens in dit tekstgenre. Het voorlichtende karakter van het genre brengt met zich mee dat schrijvers vooral de noodzaak zien om hun ondeskundige lezers zoveel mogelijk informatie over bepaalde gezondheidsthema's te verschaffen. Dat leidt dan tot passages van het type dat (14) illustreert:

- (14) Een kind krijgen is een ingrijpende gebeurtenis. De jonge moeder maakt in korte tijd veel veranderingen door. Lichamelijk en hormonaal, maar ook emotioneel en sociaal. Ze staat opeens voor een nieuwe grote verantwoordelijkheid en de baby vraagt veel zorg. Geen wonder dat veel vrouwen de eerste dagen na een bevalling snel last hebben van spontane huilbuien, prikkelbaarheid, nervositeit en slaapproblemen. *Baby blues* worden die huildagen wel genoemd. Maar liefst 50 tot 80% van alle vrouwen die een kind krijgen hebben hier last van, veelal in de derde tot tiende dag na de bevalling. [BEGVrl36]

Schrijvers van voorlichtingsteksten zetten alleen een redenering op als dat nodig is om de attitude en gedragsintenties van de lezers te beïnvloeden, en dat is niet in elke folder of brochure het geval. Minder dan in wetenschappelijke teksten is het

dan nodig om in de tekst nominalisaties uit de categorie Midden in te zetten in dienst van de ontwikkeling van een redenering.

De retorische factor: gezichtszorg en beïnvloeding

De derde genregerelateerde factor die het verschil in de verhouding tussen de categorieën Licht en Midden kan hebben beïnvloed, heeft specifiek betrekking op het voorkomen van de nominalisaties met een bepaling ‘van X’ binnen de categorie Midden. In deze bepalingen worden objecten of subjecten³¹ van de genominaliseerde processen en handelingen genoemd, oftewel de ‘participanten’ van de genominaliseerde processen en handelingen. Het is voorstelbaar dat deze participanten in wetenschappelijke teksten regelmatig geëxpliciteerd (moeten) worden omdat de ontwikkeling van een redenering of het munten van een term daarom vraagt. Vergelijk bijvoorbeeld ‘het stillezen van een papieren tekst’ in (13); de bepaling ‘van een papieren tekst’ is hier een relevante specificatie. Dit zou dan voor wetenschappelijke teksten een groter aandeel van nominalisaties uit de categorie midden op kunnen leveren. In voorlichtingsteksten kan er juist omgekeerd een specifieke reden zijn om minder vaak participanten te specificeren in een bepaling ‘van X’. Overwegingen van gezichtszorg, die in wetenschappelijke teksten op deze manier niet aan de orde zijn, kunnen ertoe leiden dat schrijvers afzien van bepalingen die betrokken participanten noemen, of die teveel details specificeren. Voorbeeld (15), uit een folder over orgaandonatie, kan dit type keuze illustreren:

- (15) Huid wordt nooit verwijderd van het gezicht, de hals of de handen. Het operatieteam verwijdert alleen een dunne laag huid van rug en bovenbenen. De donor krijgt daarna beschermende kleding aan. In verband met de *koeling* is opbaren in een uitvaartcentrum bij huiddonatie noodzakelijk. [PROFVr1 22]

De keuze voor de kale nominalisatie ‘koeling’ (categorie Licht) en niet voor ‘koeling van de donor’ of ‘koeling van het stoffelijk overschot’, of andere gedetailleerde aanvullingen bij dit proces³² is functioneel als middel om al te veel confronterende informatie impliciet te houden.³³ Omdat schrijvers van voorlichtingsteksten niet zelden gezondheidskwesties bespreken die bedreigend zijn voor de lezers, of diezelfde lezers aanspreken op ongewenst gedrag en proberen te beïnvloeden in de richting van gewenst gedrag, kunnen redenen van gezichtszorg en beïnvloeding

31 Met de termen ‘object’ en ‘subject’ gebruik ik terminologie uit een traditie die nominalisaties met hun bepalingen analyseert als evenknieën van persoonsvormen met onderwerp en lijdende vorm. Of dit een correcte analyse is, blijft hier verder buiten beschouwing.

32 Uiteraard is een werkwoordelijke formulering als ‘in verband met het feit dat uw stoffelijk overschot gekoeld moet worden (omdat uw lichaam als gevolg van het feit dat uw huid verwijderd is, anders te snel zal ontbinden) nog veel minder geschikt.

33 De keuze voor de afstandelijke toon in dit fragment zal dezelfde achtergrond hebben.

mede de oorzaak zijn van het relatieve overwicht van kale nominalisaties in de voorlichtingsteksten.

5.3.2 verschillen tussen beginners en professionals

Het is opmerkelijk dat beginners niet meer dan professionals gebruik maken van naamwoordstijl. In het bijzonder is het opmerkelijk dat beginnende schrijvers niet meer dan professionele schrijvers gebruik maken van de zware vormen van naamwoordstijl. Deze vormen, die begrijpelijkheid en toegankelijkheid van teksten het meest bedreigen, zijn vanuit het perspectief van het advies immers bij uitstek de rechtvaardiging van het algemene advies om naamwoordstijl te vermijden.

Interessant is, dat beginnende schrijvers niet méér maar wel anders gebruik maken van afzonderlijke vormen van naamwoordstijl, en dat deze verschillen zich concentreren op het gebruik van nominalisaties in verschillende gedaanten, en dan vooral kaal, met bepalingen 'van X', en met adjectief. In het licht van de breedte van het conglomeraat naamwoordstijl zoals dat in de adviesboeken te vinden is, is deze constatering zeker relevant. Dat deze verschillen tussen beginnende en professionele schrijvers zich bovendien manifesteren in de categorie Licht (kale nominalisaties) tegenover Midden (nominalisaties met adjectief, nominalisaties plus bepalingen 'van X') is een tweede reden om in de advisering bijzondere aandacht te besteden aan de lichte en middencategorie naamwoordstijl.

Opmerkelijk is ten slotte, dat beginners en professionals afwijkende voorkeuren lijken te hebben voor het gebruik van verschillende uitgesplitste vormen van nominalisaties. In 5.2.5. zijn op dit gebied een aantal verschillen besproken in de voorkeuren van beginners en professionals. Daar waar deze verschillen genregerelateerd zijn, valt op dat ze binnen de uitgesplitste vormen kale nominalisaties en nominalisaties met adjectief vallen, en in mindere mate in de uitgesplitste vorm nominalisaties plus bepaling 'van X'. Daarnaast werd duidelijk dat beginners op een aantal punten lijken in te gaan tegen het algemene genrebeeld waarin de vormen uit de categorie Midden relatief meer voorkomen in wetenschappelijke teksten, maar dat dat niet geldt voor het gebruik van iedere uitgesplitste vorm. Er lijkt bij dit alles een eigen rol te zijn voor de afleidingen. Het verschil in voorkeuren voor het gebruik van afzonderlijke uitgesplitste vormen van nominalisaties is interessant in het licht van het feit dat dit type verschillen in de schrijfadviesboeken niet of nauwelijks wordt gethematiseerd.

Dat beginners op een aantal punten meer dan professionals de neiging hebben om juist aangeklede vormen van (uitgesplitste vormen van) nominalisaties in voorlichtingsteksten te gebruiken en daarentegen kale vormen van (uitgesplitste vormen van) nominalisaties in wetenschappelijke teksten, zou kunnen betekenen dat ze minder goed kunnen omgaan met de drie genregerelateerde taken die ik in 5.3.1. heb besproken. Het bijzondere gedrag van de beginnende schrijvers zou bijvoorbeeld inderdaad te maken kunnen hebben met een andere omgang met

gezichts­zorg in voorlichtingsteksten, of met een mindere vaardigheid in het maken van gecondenseerde termen in wetenschappelijke teksten.

In hoofdstuk 6 zal ik met behulp van kwalitatieve analyses een beeld proberen te krijgen van de achtergronden van de verschillen in het naamwoordstijlgebruik van beginners en professionals. Ik zal me daarbij vooral richten op de verschillen die het meest in het oog springen, mede in het licht van de twee onderscheiden domeinen: het gebruik van nominalisaties met bepalingen ‘van X’, en van een aantal uitgesplitste vormen van nominalisaties. Aan de hand van deze kwalitatieve analyses hoop ik ook een explorerend antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen 4 en 5. Deze onderzoeksvragen richten zich op de mogelijkheid dat de verschillen in het naamwoordstijlgebruik van beginners en professionals toe te schrijven zijn aan verschillen in genrecompetentie (onderzoeksvraag 4) en taaltechnisch niveau (onderzoeksvraag 5) van beide groepen schrijvers.

Hoofdstuk 6 zal echter beginnen met een kwalitatieve analyse van de categorie Zwaar. Het doel van deze analyse is, om een indruk te krijgen van de manier waarop de beide groepen schrijvers gebruik maken van deze categorie. In het bijzonder zal ik nagaan of er in deze categorie iets is terug te zien van de tekstuele en strategische functies die in de literatuur worden vastgeknoopt aan het naamwoordstijlgebruik in de beide genres. Daarbij bekijk ik ook of er in deze categorie een bevestiging te vinden is van de verschillen in het naamwoordstijlgebruik van beginners en professionals, zoals die in dit hoofdstuk voor de categorieën Licht en Midden naar voren zijn gekomen.

